SAYI: 423

FERİT MELEN
Akıllı Maliyeci

FİYATI 1 LİRA

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 9. Cilt: XXIV, Sayı: 423

Yazı İşleri :
***Rüzgarh Sokak No.*: 15**
Tel: 11 89 92
P. *K . 582 Ankara*

*

İdare :
Rüzgarlı *Sokak No.* : 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel: *10 61 96*

*

Başyazar :

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi* ve *Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini *fiilen idare eden Mesul Yazı* İşleri *Müdürü*
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasa--ına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
t aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 sentlik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları:
Santimi: 20 lira
1 renkli arka kapak : 1.500 TL.
İlân işleri:
Telefon : 10 61 96
Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer :
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI: 1 LİRA
Basıldığı tarih: 5.8.1962

Kapak Resmimiz

Ferit Melen

Ferahlığa doğru

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Aşağı yukarı üç, dört haftadan beri memlekette iyileşmeye yüz tutan bir havanın esmeye başladığını hissetmemek imkânsız. Hava, birinci derecede Hükümetin, kendisini kısır politika çekişmelerinden alarak ekonomik ve sosyal konulara vermiş olmasının neticesidir. Gerçekten, Başbakanın bundan dört hafta kadar önce yaptığı ilk radyo konuşmasından bu yana başkentte ana davalar ön plana geçmiş ve bunun tesirleri derhal, vatandaş hayatında kendini belli etmiştir. İki ucu temsil eden ültraların bütün feryatlarının, dozları arttırılmış bulunduğu halde, ortam daha uygunken uyandırdığı tesirin onda birini dahi artık uyandıramamasını buna bağlamak lâzımdır. A. P. nin gazetelerine bakınız, onları "burnundan düşmüşcesine" hatırlatan 22 Şubatçıların gazetelerine bakınız, "İşçi esnaflığı'" yapan viskili salon sosyalistlerinin gazetelerine bakınız. Memnuniyetsizliklerini derhal göreceksiniz. Onların memnuniyetsizliğidir ki, son haftalarda çok çevrede kara bulutlan dağıtmış ve istikbale ciddi güven yeniden teessüs etmiştir. Kendini bilen bütün haber organlarında, günün ciddi havadisi olan ekonomik ve sosyal alanlardaki faaliyetin asıl yeri tutması bazı kimselerin sandıklarının -ve bugünkü kudret sahiplerine de sandırmak istediklerinin- aksine Basının görevini pek âlâ yaptığını göstermektedir. Unutmamak lâzımdır ki Basın, nihayet bir aynadır. Vücut hatlarını incelten veya kalınlaştıran komiklik aynaları bunu kasten yaparlar. Ama, doğrusu dürüst aynalar da çirkin manzarayı güzelleştirip aksettiremezler ya. İşte, son bir ay içinde Ankarada Hükümet verimli ve ciddi, kesif faaliyete başlayınca memleketin havası gibi. Basının havası da yavaş yavaş değişti. Zira bu memlekette, iki ucu teşkil eden belirli melanet erbabı veya ruh hastasının dışında hiç kimse millete hiç yoktan ümitsizlik, bedbahtlık, karamsarlık aşılamaya niyetli değildir.

AKİS okuyucuları bu haftaki mecmualarını açtıklarında, değiştiğini hissettikleri havadaki bu değişiklik sebebini daha iyi anlayacaklardır. "Kapak Adamı'mız yeni Maliye Bakanı Ferit Meleredir. Ferit Melenin, Bakanlık koltuğuna oturduktan sonraki -adeta beklenilmeyecek derecede- olgun, başarılı, temkinli ve basiretli tutuma istikrar ve güven yaratmakta gecikmemiştir. Birbirini takip eden iki "hafif" Maliye Bakanından sonra ağır başlı bir Maliyecinin yeni Türk maliyesinin dizginlerini eline alması çok iyi olmuştur. Okuyucularımız YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın başında yer alan "Hükümet" yazısında başkentteki mali, iktisadi ve sosyal çalışmalarla birlikte Ferit Melenin görüşlerini, niyetlerini ve düşüncelerini de öğreneceklerdir. Gerçi, çok Bakanın pek güzel plânlarla makam masasının başına geçip oturduğu fakat sonradan şahsi kabiliyetsizlikleri veya zayıflıkları, yahut şart--arın ağırlığı ile başarı yolunda hüsrana uğradıkları bir gerçektir. Ferit Melen için yazı okunduktan sonra bugün söylenebilecek olan iyi bir depar yapmış olduğudur. Yarış boyunca gözlerin onda kalacağı şüphesizdir.

Bu hafta AKİS'in alâka çekici bir başka yazısı, gene YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdadır. "İş Hayatı" başlığını taşıyan bu yazıda, yazı okunduğu sırada İstanbulda başlayacak bir geniş ve hayırlı çalışmanın tafsilâtı bulunacaktır. Bundan bir süre önce, "iş adamı" denilince hatıra maalesef gelen tipten memnuniyetsizlikleri en azından iyi niyetli (sosyalistler derecesinde olan bir kaç aydın, açık görüşlü, perspektif sahibi, kendi kazancıyla memleketin kazancı arasında mevcut münasebeti anlayacak kadar akıllı kimselerin kurdukları "Konferans Cemiyeti" üç haftalık bir seminer hazırlamıştır. Başbakan İsmet İnönünün bir konuşmasıyla açılacak olan seminere ait bütün bilgiler, çalışmaların manası ve bize sağlayacağı fayda "İş Hayatı" yazısında açıklanmaktadır.

Bu arada A. P. mi ne yapıyor ve A. P. de mi neler oluyor? O sualin cevabı da, gene YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın "A. P." başlıklı yazısındadır.

Saygılarımızla
AKİS

Cilt: XXIV; Sayı: 423

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

6 Ağustos 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Buyrun rakkamı!

Bitirdiğimiz haftanın son akşamı, Türkiye Radyolarından yükselen bir ses memleketin iyileştiği açıkça hissedilen havasına bir yeni ve müsbet unsur kattı. Ses, Başbakan İsmet İnönünün sesidir.

İnönü, bundan bir kaç hafta önce gene bir radyo konuşmasında yakında ihale ilânlarının gazeteleri donatacağını bildirmişti. Bu, bir ciddi temele dayanmaktaydı. Hükümet, ilk iş olarak bir karar almış ve Bütçesin kabulünden bu yana bir türlü başlatılmayan yatırım faaliyetiyle ihalelerin piyasaya süratle intikal ettirilmesini lüzumlu görmüştü. Başbakanın, o konuşmasında açıkladığı buydu. Aradan geçen bir kaç hafta içinde başkentte Hükümetin "avare kasnak"lıktan kurtulup memleketin asıl meseleleri olan iktisadi ve sosyal davalar üzerine eğildiği, bunu yaparken iki aşırı uçtan hiç birine iltifat etmediği görülünce ve bazı müsbet kararlar uygulanınca hava değişti. Bir güven hissi bilhassa iş hayatına geldi. Hükümetin, piyasaya olan borçlarını ödeme yolunda adımlar atması paranın dönüşünü hızlandırdı. Altın fiyatlarının düşmesi de bunun neticesi oldu. Ama asıl sebep, milletin büyük kısmının henüz meçhulüydü. İş adamları ve tüccar meselenin farkındaydı -ihale ilânlarını onlar takip ederler-, fakat başkaları halâ "İş hayatı açılmıyor.. İşsizlik çok.. Herkes kan ağlıyor.." edebiyatının tesiri altındaydı.

İsmet İnönü, haftanın sonundaki konuşmasıyla gözleri açtı. Şimdi anlaşılmaktadır ki Hükümet, sadece Temmuz ayının son 21 günü içinde 845 milyon liralık ihale ilânı yayınlatmıştır. Bu, nihayet bir kaç ay içinde, piyasaya yarım milyar civarında bir paranın resmi sektör kanalıyla akacağının ilânıdır. İhalelerin çoğu yapılmış, ihaleye girenler faaliyete başlamışlardır bile.. 845 milyon lira!. Türk İktisadı, bünyesine taze kan verilmiş gibi şimdi canlanacak ve hareketle beraber bereket de başlayacaktır.

İLLER BANKASI

Elektrik Tesisatı Yaptırılacaktır

Bir ihale ilânı

Karamsarların gemisi şapa oturdu

Konuşma, umumi efkârda gerçekten bomba gibi patladı ve aynı zamanda suni balonları iğne yemişe döndürdü. Zira bu kadar kısa zamanda bu kadar yüksek meblâğı ticaret hayatına devletin sokması beklenmiyordu. Fakat işin daha da iyi tarafı, bunu emmesi için piyasaya Merkez Bankasının aynı sırada yeni kredi kaynağı sağlaması oldu. 1962'nin plâna bağlanmış ve hazine imkânı da bulunmuş yatırım faaliyetinin aynı tempoyla devam edeceğinin radyo konuşmasında açıklanması, büsbütün ferahlık yarattı. Gözlerden zaten bir kaç haftadır çıkarılmış olan kara gözlüklerin yerine, pembe değil ama, realist beyaz gözlüklerin takılması ve Türkiyede yeniden herkesin kendi işi ve gücüne dönmesi şimdi kimseyi şaşırtmamalıdır. Hafta biterken milletin ve memleketin manzarası, bu güzel ihtimali çok kuvvetlendirmektedir.

Hükümet

Dar çember kırılınca

(Kapaktaki Bakan)

İkinci İnönü Hükümetinin kuruluşundan sonra, gazetelerin baş değil, son sayfalarında çıkan bir demeç bütün piyasada ve memleketin iş hayatıyla uzaktan yakından alâkalı çevrelerde inanılmaz derecede müsbet tesir yaptı. Gazetelerin son sayfaları siyaset veya ticaretle alakalanmaz ama, Maliye Bakanı Ferit Melenin sözleri o taraftaki manşetleri işgal etti. Bakan, Futbolcu Metinin Galatasaraya dönmesini bahis konusu ediyordu. Bunu temin için İtalyadaki Palermo takımına 150 bin liranın üstünde bîr para göndermek, yani transfer müsâadesi vermek gerekmekteydi. İkinci İnönü Hükümetinin Maliye Bakanı, bürokrasinin çarklarından hiç bahsetmeksizin gayet pratik bir formül söyledi:

"— Metin, İtalyaya 300 bin liraya

Haftanın İçinden

"Toplum Kalkınması"

Metin TOKER

Bir ilâç var. Doktor diyor ki: "Tam sizin hastalığınıza karşı ilaç. Beş gün, günde beşer tablet alacaksınız. Göreceksiniz, beş günün sonunda bir şeyiniz kalmayacak". Ama siz acelecisiniz. "Yirmibeş tableti birden' aldım mı, turp gibi olurum" diyorsunuz. Yirmibeş tableti arka arkaya yutuyorsunuz ve tabii başınıza, gelmedik belâ kalmıyor. Sonra siz, -öteki dünyayı boylamışanız geride kalanlarınız, feryat ediyorsunuz: "Katil İlâç! Huni iyi edecekti? Bu ilâcı yasak etmeli. Cinayet!"

Geçenlerde, Türkiyenin en aklı başında ilâç sanayicilerinden biri, kendi (sahasıyla alâkalı olarak bu misali verdi. Doktorun kabahati ne, ilâcın kabahati ne? Eğer bir kimseye bir şey söylenmek isteniliyorsa hastaya dönmeli ve demeli ki: "Akl-ı evvelliği bırak! Şu ilâcı, kullanılması gerektiği gibi kullan". Bu yolu tutmayıp ta doktora veya ilâca düşman kesildin mi, zaten belli ettiğin iptidailiğinin bir yeni delilini vermiş olacaksın.

İlâcın yerine, Demokrasiyi koyunuz. Memleketin bir büyük derdi, toplumun bir büyük meselesi karşınıza çıkmış olacaktır. Demokrasi, derdimizin devası mıdır, değil midir? Doktor, "devasıdır" diyor. Ama hasta, bir an önce kaybetmiş olduğu sıhhatine kavuşabileceği hayali içinde bunu yanlış kullandı mı ilâç tu-kaka oluyor ve arkadan, geliyor kocakarı reçeteleri. Türkeş demokrasisinden Aydemir devrimciliğine kadar.,, Türkeş demokrat ve Aydemir devrimci! Hey, yarabbi...

Şimdi Hükümet, toplumun kalkınması için kendine bir yol tayin etmiş bulunuyor. İçinde olduğumuz şartlar, ancak devletle milletin elele vermesi suretiyle düzeltilebilecektir. Doğrudur, millet devlete vergi veriyor. Onun ötesinde, kendisine bir mükellefiyet yükletilmesi haklı görünmez. Daha önceden "avantajlı sektör"de yer almış bulunanlar ek görev almayacaklar, "bahtsız sektör" mensupları bir de bedenen çalışacaklar! Nerede, bu bolluk? Devlet aklını başına toplasaydı da, herkese eşit muamele etseydi..

Böyle düşünmek, bir siyasi yatırım sayılsa da, halkı nereye götürür? Daha büyük sefalete, daha açık ıstıraba, gittikçe artan yetersizliğe.. Nihayet öyle bir an gelir ki, millet en aşağı seviyede beraberliğe sürüklenir ve zor kullanılmak suretiyle bir takım işler bir takım kimselere yaptırılır. Demokrasi, her şeyden çok böyle bir karakuşi davranışın panzehiridir ve asgari fedakârlıkla azami verim elde etmenin en sağlam vasıtasıdır.

Bizde yaygın olan düşünce, demokratik yoldan bu milletin çalıştırılamayacağıdır. Buna inanıldığı içindir ki en olgun sandığınız kimselerin ağzından zaman zaman "Biz kim, Demokrasi kim?" şikâyeti duyulur. Çalışmak bir zaruret olduğuna. Demokrasinin ise çalışmanın engeli sayıldığına göre başka heveslere kapılınmanın anlaşamaz tarafı yoktur. Hatta, kalbi vatan sevgisiyle çarpan herkesin koyu bir Demokrasi düşmanı sayılmaması için tek sebep yoktur. Tabii, görünüşte. Yoksa aslında, bunun, bir günde iyileşmek için beş günün ilâcını bir defada almaktan zerrece farkı yoktur.

Toplumun kalkınmasını sağlamak için, bir teşkilât kuruluyor.Köylüler, yollarının bir an önce yapılması, sularının bir an önce getirilmesi için ellerinden gelen gayreti gösterecekler. Bizde köylü, vergi vermez ki.. Vergi vermez, zira hesaba gelir bir kazanç sağlamaz. Keşke kazansa da, o da vegi verse. Durum bu olmayınca, devlet bütün köylerin yolunu, bütün köylerin suyunu sağlamak için nereden yeter parayı bulacak? Nitekim bütün hesaplar göstermektedir ki iş devlete kalsa çeyrek asır sonra işler bitirilmiş olmayacaktır. Bitirilmiş işler de bozulacaktır ve tamirat gerekecektir. Bu sırada ise, "çağdağ uygarlık düzeni" bir miktar daha yukarıya çıkmış olacaktır.

Demokrasi, iyi ve gereği gibi tatbik olunduğu takdirde böyle hallerde vatandaşı pek âlâ çalıştırmaya muktedir bir sistemdir. Bunun, başlıca iki şartı vardır. Bir defa eşitlik kaidesine riayet edilecektir. Yani, temsilcisi açıkgöz bölge halkı hazineden faydalanacak, temsilcisi beceriksiz bölge halkı ömrü billâh çalışacak! Bu, bir mânasıyla partizan idarenin ta kendisidir ve makbul olmaktan uzaktır. Bir de, köylü hem çalışacak, hem kötü, ters muamele görecek, angarya çekecek! Cumhuriyetin demokratik idareye kadar geçen devrinin hususiyetini teşkil eden bu kusur, yer yer eser vermiş olsa da memleket çapında bir tek netice sağlamıştır: İktidara karşı büyük bir düşmanlık, kin, nefret. C.H.P. bugün hâlâ, bunun, ıstırabını çekmektedir ve D.P. o platformu kullanarak 1950'de iktidarı almıştır. Ama, bu iki büyük mahzur ortadan, bir basiretli idareyle kaldırıldı mı, şevk ve ateş ruhlara verildi mi, köylü mesaisinin meyvasını hemen elle tutup gözle gördü mü mahzurların büyük kısmı ortadan kalkar, demokratik yoldan millet çalışmaya koyulur.

Demokrasi, aslında budur. Hem halkı memnun edeceksin, hem halktan hizmet alacaksın. Bunun zor olduğunu söylemek kolaydır. Ama Demokrasinin kolay bir sistem olduğunu iddia eden yoktur ki.. Hatta, tamamile aksi. Sürdüğü müddetçe, yani tatbikatı bakımından Demokrasiden zor tek rejim yoktur. Demokrasinin faziletı, kendisine inananların en sonda tadsız âkibetlerle karşılaşmaması, olsa olsa iktidardan uzaklaşmasıdır. Tabii, bir gün yeniden iktidara dönemime ümidini yüreklerde hep muhafaza ederek..

Demokrasi, kalkınmanın karşısında değildir. Demokrasi, devrimlerin de karşısında değildir. Bütün mesele, işbaşındakilerin bu sistemi tatbik ederken gösterdikleri, gösterecekleri cesaretle orantılıdır. Bugünkü Hükümet yarın, toplumun kalkındırılması savaşında cesaretini kaybetmesin, demagojiye aldırmasın, bilhassa gayretlerin neticelenmediği sırada yükseltilecek feryatlara kulaklarını tıkasın ve kendinden emin, tayin ettiği hedefe yürüsün, görülecektir, İlk meyvalarla birlikte Türkiyenin ve Türk halkının kaderi inanılmaz ölçüde değişecektir.

Tabii, rejimin de.. ,

atılmıştır. Eğer o tarihte bu para bize transfer edilmişse, biz de oyunumuzu geri almak için gereken meblağı döviz olarak veririz!"

Mithat Paşa müdavimleri, unutulmaz Gol Kralını yeniden seyir imkânı bulacaklarından dolayı sevindiler. ama iş hayatıyla alâkalı kimseler, yeni Bakanla birlikte bir de yeni zihniyetin Maliyenin kapısından içeri girmiş bulunduğunu hissetmekten geri kalmadılar. Ferit Melenin bir kaç aylık Bakanlığı bu hissi kuvvetlendirdi. C. H. P. nin talihsiz Van aayı, ölçülü ve muvazeneli bir Maliye Bakanı oldu.

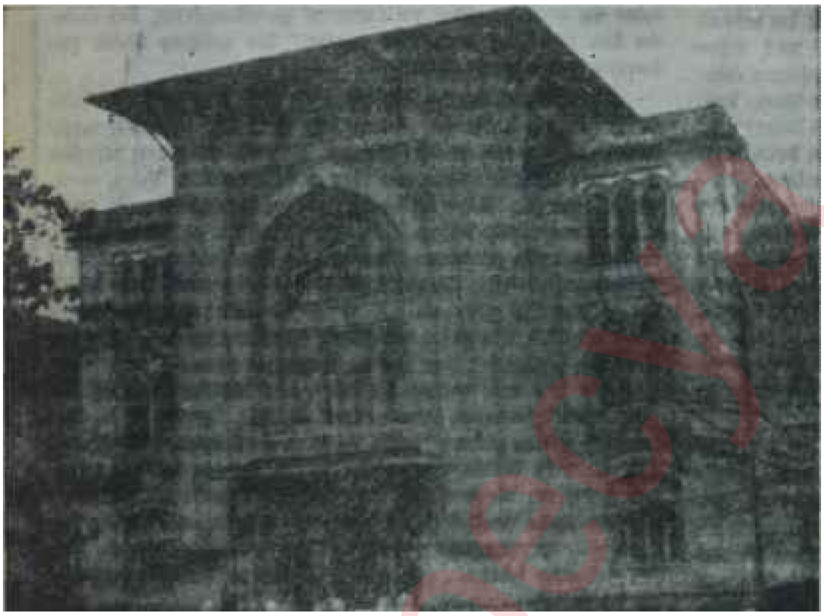
56 yaşındaki Melen, bitirdiğimiz haftanın sonundaki bir gün, bir hususiyetini açıklarken, farkında ol" aksısın uyandırdığı müsbet tesirin karını da söyledi:

"— Eğer Gelirler Umum Müdürlüğünden doğrudan doğruya Maliye Bakanı olsaydım, görüş açım başka alırdı. Bu arada, masanın öteki tarafındaki havayı da öğrendim. Şimdi, masanın iki tarafını da düşünerek ararlar almaya çalışıyorum."

Bakan, bu niyetini tatbik mevkii--e koymakta gecikmedi. Maliye Bakanlığı, bilhassa plânlı yeni ekonomide bir kilit mevkii önemi taşıdığından Ferit Melenin zihniyeti ültra berallerle ültra sosyalistlerin pek hoşuna gitmediyse de karma ekonomi yürütecek, devlet sektörüyle özel sektörü elele çalıştıracak Hükümetin görüşlerine tamamile uygun düştü.

Bir Bakanın dertleri

1950'de, Gelirler Umum Müdürü olarak ayrıldığı Maliyeye 1962'de Bakan olarak döndüğünde Ferit Melen teşkilâtı yıpranmış, zedelenmiş ve tire vermiş buldu. Enflasyon politikası devlet hazinesini kemirmekle kalmamış, iyi memurları da alıp götürmüş ve devlet memurluğunu ikinci sınıf bir görev haline getirmiştir. Maliye de bu sıkıntıdan kurtulamamıştır. Üst kademede muhafaza edilebilen bir kaç kıymetli elemandan sonra, aşağıya doğru inildikçe seviye düşmektedir. Bugün pek çok yerde defterdarlar, yüksek okul mezunu değildir. Bakanlığın elinde kâfi hesap uzmanı yoktur. Bu yüzden, gelir beyannamelerinin sadece yüzde birbuçuğu kontrol edilebilmektedir. Dar bir "maliyeci kafası", bakanlığın çok koltuğunun sahibinin hususiyetleri arasındadır. "Hazinenin menfaati" adı altında öyle zorluklar çıkarılmakta, Öyle kırtasiyecilik yapılmakta, öyle derelerden su getirilmektedir ki Hazine zararların en büyüğüyle karşılaşmakta, altın yumurtlayan tavuklar boğazlanmakta, Maliye "Devlet Kapısı"nın tipik misali haline gelmektedir.

Maliye Bakanlığı binası
Pencereleri açılıyor

Ferit Melen, uzun vadede halledilebilecek bu işe süratle el attı. Bakan şimdi, bakanlığı için ehliyetli bilgili, açık fikirli ve tabii dürüst eleman peşindedir. Gaye. meselâ gelir beyannamelerinin yüzde yirmisini kontrol edebilmektir. Her beş mükelleften birinin beyannamesinin mutlaka kontrol edileceği bilindiği takdirde vergi kaçakçılığım geniş nisbette önlemek imkânı sağlanacaktır. Bunda, Servet Beyannamelerinin tabii faydası olacaktır.

Ferit Melen, bakanlığın başına geldiğinde 5 yıllık plânın iç finansmanı meselesiyle karşı karşıya kaldı. Tapılan hesaplara göre Devlet Plânlama Dairesi Maliyeden, 1963'ten itibaren 1 milyar 300 milyon liralık tahsisat isteyecektir. Yeni Bakan ilk demeçlerinde, yeni vergi konup konmayacağı hususunu kapalı geçiştirdi. Önce vaziyeti kavramak, işin içine girmek istiyordu. Ferit Melenin bugün edindiği intiba, ağır vergilere gidilmeksizin, fakat vergilerin verimliliği arttırılarak ve fireler önlenerek plânın gerektirdiği ek paranın temin edilebileceğidir. Bu istikamette Tasarruf Bonoları da yeni bir şekilde kullanılabilecek bir değer ve mana taşır hale getirilecektir. Bakan, bu konuda şöyle dedi:

"— Devletin haysiyeti zedelenmiştir. 100 liralık Tasarruf Bonoları, piyasada 30 - 40 liradan muamele görmektedir. Bunlara, Devlet Tahvilatının sağlamlığını ve itibarım mutlaka vermek lâzımdır. Bunu, gecikmeden yapacağız."

Bakanın gecikmeden yapacağı, yani Meclise sevkedeceği bir başka tasarı, tarım gelirlerini vergileyen tasarıdır. Çıkacak kanunla 20 bin kadar mükellef vergi ödemeye başlayacaktır. Bundan, 100 milyonun civarında bir gelir sağlanabileceği hesaplanmaktadır. Tarım gelirleri "Abi esnaf kazançları da âdil esaslar dahilinde vergilenecektir. Ferit Melenin, Maliyedeki memurluk tecrübesine eklenen iş sahibi ve müşavirlik tecrübesi bütün vergileme muamelelerinde aşırılığa kaçılmasını önleyecek, verimi birinci plânda göz önünde tutacak ve en önemlisi, itidali ve insafı elden bırakmayacaktır. Hele, bütün iş âlemini altüst eden demeç veya tasarrufları ağırbaşlı Ferit Melenden hiç beklememek lâzımdır.

Bir Maliyecinin hayatı

Yeni Maliye Bakanı 1906 yılında Yanın İran hududuna yakın Saray kasabasında dünyaya geldi. Babası ve annesi Vanın köklü ailelerindendir. Küçük çocuk, daha 5 yaşında iken ailesi tarafından mahalle mektebine verildi. Fakat çok yaramaz olduğundan zamanın sarıklı hocasıyla geçinemedi ve bir falaka hadisesinden sonra mahalle mektebini terketti.

Ferit Melenin okul hayatı bundan sonra normal seyrini takip etti. Vanda ilkokula yazıldı ve okumağa baş-

ladı. Fakat, bu defa da şansı yâver gitmedi. O sırada patlayan I. Dünya Harbi pek çok Vanlı ile birlikte Melen ailesini de hicrete zorladı. Rusların Vanı işgali üzerine Vanlılar Diyarbakıra kaçtılar. Küçük Ferit ve ailesi bir kaç yıl Diyarbakırda kaldıktan sonra memuriyet yapan babaları ile diyar diyar sezdiler. Bu arada Mardine, Urfaya gittiler. Bu sırada şanssızlık Melenlerin kapısını bir kere daha çaldı. Baba Melen genç yaşta hayata veda etti. O zaman Ferit Melen, ilkokulun son sınıfındaydı. Melen ailesi bu kayıptan sonra tekrar Vana döndü. Bundan sonra Ferit Melenin hayat ile mücadelesi başladı. Vanda Melenler dede yadigârı bir meyvalıktan istifade ederek geçimlerini sağladılar. İşin 'zoru, ailenin en büyük ferdi olan delikanlıya düşüyordu. Ferit Melen bir taraftan da okuluna devam etti. Ortaokul binbir sıkıntı içinde bittikten sonra lise için parasız imtihana girmek vacip oldu. Ferit Melen bu imtihanı kazandı ve Bursada liseye devama başladı. 1928 yılında lise, o zamanki tâbirle âliyyülâlâ -pekiyi- ile bitti. Delikanlı bundan sonra yolunu seçti. Mülkiyenin imtihanlarına girdi ve onu da kazanarak ailesine yük olmadan okumağa devam etti.

Mülkiye Mektebinin İdari şubesi 1931 de bitince Melen hayatla burun buruna geldi. İlk vazifesi, lise tahsilini yaptığı Bursada Maiyet memurluğu oldu. Sonra sıra île, bir buçuk yıl müddetle Orhangazi, Gemlik, Mudanyada kaymakam vekilliği yaptı. O sırada açılan bir imtihan Ferit Melen için yeni bir saha oldu. Maliye Müfettişliği imtihanına girerek onu da kazandı ve Maliye Müfettiş Muavini ve Müfettişliği yaptı. 1931 yılında ise şans Melene güldü. Staj için bir yıl müddetle Fransaya gönderildi. Fransa seyahati, Melen için pek faydalı oldu. Zira bir yıl içinde gerek Maliye Nezaretinde, gerekse Maliye Teftiş Heyetinde ilgi çekici çalışmalar yaptı ve çok şeyler öğrendi. Zaten bundan sonra da Melen, on yıl müddetle çeşitli yerlerde müfettişlik vazifesi gördü. Hatay Devleti teşekkül ettiğinde Türk Hükümetinin Mali Müşaviri olarak çalıştı, Hatayın anavatana ilhakı yolunda elinden gelen gayreti gösterdi ve bu arada ilhakın sarsıntısız geçmesi için mali mevzuatı türk mali mevzuatına göre âyârladı.

Hataydan döndükten sonra Melenin vazifesi, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu üyeliği oldu. 1946 da ise Vasıtalı Vergiler Umum Müdürlüğüne tayin edildi. Vasıtalı ve vasıtasız vergiler Umum Müdürlükleri birleştirilip Gelirler Umum Müdürlüğü kurulunca Gelirler Umum Müdürlüğüne getirildi. Bu vazifesi 1946 - 50 yıllarına kadar devam etti. Gelir Vergisi Reformu da, bu devrede gerçekleşti. Melen Maliye Bakanlığında bulunduğu müddet içinde pek çok Bakanla çalıştı: Ağralı, Halit Nazmi, Nurullah Esat Sümer, Şevket Adalan ve İsmail Rüştü Aksal...

Politika içinde

Ferit Melen 1950 seçimleri arefesinde C.H.P. ye girdi. Ondan sonra Van adayı olarak 1950 «esimlerine iştirak etti. 1950 de Van milletvekili olarak Meclise geldi. O sırada yapılan ilk C.H.P. Kurultayında da C.H. P. Meclisine seçildi.

1954 seçimlerinde kaybeden Melen, bir büro açarak Serbest Mali Müşavirliğe başladı. Bu tecrübe kendisine çok şey kazandırdı, ufkunu açtı, "masanın öteki tarafı"nı tanıttı. Böylece hayatını idame ettiriyordu. 1957 seçimlerinde ise hem Ankara dan, hem de Vandan milletvekili seçildi. Melen Vanı tercih etti. İşte en hareketli devre de bundan sonra başladı. D.P. nin en azgın günlerinde Melen C.H.P. li, arkadaşlarıyla tesrii vazifesine devam etti.

Mücadele bir 27 Mayıs sabahı sona erdi. Müjdeli haberi, Melene tanımadığı bir hanım telefonla verdi. Kızılaydan telefon eden hanım, Kızılayda fevkalâde hadiseler olduğunu bildiriyor ve Melene uyumamasını tavsiye ediyordu. Melen de merak edip oturduğu Ayten sokağa bakınca meseleyi anladı. Zira Harbokulu talebeleri, komşusu İsmet İnönünün evinin etrafına mevzilenmişlerdi.

Melen ihtilâli müteakip kurulan Kurucu Mecliste Van temsilcisi olarak bulundu. 1961 seçimlerine ise Vandan girdi ve az bir farkla kaybetti. Bunun üzerine gene özel bürosuna döndü ve çalışmağa başladı. Tâ ki kendisine 2. İnönü kabinesinde Maliye Bakanlığı teklif edilsin.

İnönü 2. Kabinesini kurarken Meleni de çağırdı ve önüne bir liste koydu. Listede C.H.P. li bakanların adları yazılıydı. Başbakan, Ferit Melene listeyi beğenip beğenmediğini sordu. Melen "Bir isim müstesna,

Ferit Melenin Ayten sokaktaki evi

Komşuluk hakkı

Kulağa Küpe

... Kâr Yılı!

Arnavuta sormuşlar: "Cehenneme gider misin ?" diye. Arnavut, suale sualle cevap vermiş: "Maaş kaç ?"

Hani, "22 Şubat idealistleri"nden Dündar Seyhan var ya.. Yeni ideal arkadaşlarının birinin gazetesine, tutumlarının nedeni hakkında demeç vermiş. Buyrın beraber okuyalım: "Elbette ki biz bu yaşta bir emekli maaşı ile geçinecek değiliz. İstikbalimizi düşünmek mecburiyetindeyiz !"

Üstad, düşün! Düşün ama, biraz da memleket, müllet filan var. Onları da düşün yahu...

hepsi iyi" diye cevap verince İsmet Paşa Melene:

"— Haydi işinin başına git" dedi ve böylece Bakanlığı tescil edilmiş oldu. İsim, kendi ismiydi.

Parasızlık derdi

Başbakan söyleyince Ferit Melen işinin başına gitti ama, bulduğu iş kendisine hiç de cazip gelmedi. Bunun bir sebebi, yeni Bütçede gelirlerin fazla cömertce tahmin edilmesi neticesi yıl sonunda bağlama saati geldiğinde güçlüklerle karşılaşılması ihtimalidir. İkincisi "Kurdaş yâdigârı" yüktür. Kurdaş, kendi bütçesinden yeni bütçeye 800 milyon liralık bir borç bırakmıştır ki bu önce Şefik İnana kâbus gördürmüştür, şimdi de Ferit Melenin uykularını kaçırmaktadır. Bunların yanında, 5 yıllık plânın iç finansman ihtiyacı heyûla gibi ortada durmaktadır. Dış finansmanı temin edecek kaynaklar, Ferit Melenin Maliye Bakanlığı koltuğuna oturmasından hemen sonra "İç finansmanı siz temin etmezseniz, bize hiç güvenmeyin.. Bizden metelik alamazsınız" ihtarını, bir Batı Avrupalı Büyük Elçi vasıtasıyla Dışişleri Bakanına duyurdular. Dışişleri Bakanı bunu Başbakana ulaştırdı, Başbakan da bütün üyelerini haberdar etti. Bir yandan sıkışık yergi mükellefi, diğer taraftan bulunması Türkiye için hayat - memat meselesi iç finansman kaynağı! .

Ferit Melen, başını iki elinin içine aldı ve düşünmeye koyuldu. Hesabını yaptı, kitabını yaptı. Bu yıl için bir sıkıntı yoktu. Karşılıklı paralardan yapılan yardımla devlet masraflarının hazine imkânları sağlanmıştı. Yatırımlar yapılacaktı. Başlayacak hareketin sonunda, sıkı bir de kontrol sistemi işletilebilirse önümüzdeki yıllarda Gelir Vergisi varidatı artacaktı. Ama iş, 1963'ü atlatmaktı. Öyle bir çare bulunmalıydı ki hem altın yu murtaların sayısı artsın, hem de tavuk ölmesin.. Üstelik Hükümetin de başında bir Başbakan vardı ki, öyle Kristof Kolomb yumurtalarına iltifat etmiyor, göz boyacılığa prim vermiyordu.

İki tasarı.

Ferit Melen, bu araştırmaları sırasında vergi reformuyla alâkalı iki önemli rapor buldu. Bunlardan biri, "İstanbul Komisyonu" veya "Alaybey Heyeti" denilen kurulun rapo-

Fena mı oluyor?

İhtilâlden sonra Türkiyede bir bir yük gelişme oldu. Memleketin ana meseleleri, umumi efkârın malı haline geldi. Ekonomik konular, sosyal konular daha serbestçe işlenmeye başlandı, yayılma sahası geniş haber organları böyle davalar üzerine eğildiler. Her çeşitten yazar modaya uydu. Her sütunda bol bol fikir söylendi. Bu arada bazı kalıplar çatladı ve yasakların hududu açıldı.

Bu, bir mutlu hâdisedir. Hayatiyet sahibi, dinamik, aydınının miktarı artma yolunda bir toplum için gerçek ilerleme, uyanma yolu bundan başka bir yol değildir. Bugünkü Türkiyede, bundan kırk yıl önceki Türkiyenin aksine süngü gücüyle reform yaptırmak bahis konusu olamayacağına göre bu netice, o reformları gerçekleştirenlerin en şerefli başarısı ve en büyük övünme sebebidir- ilerici hareketlerin benimsenmesi ilerleyebilmenin tek çaresidir.

İhtilâlden sonraki bu ortam elbette ki bazı tehlikeler doğuracaktı. Yüksek seviyede kalması gereken bir takım tartışmalar ister istemez sokağa dökülünce yan cahiller, demagoglar, Amerikayı yeni keşfeden akl-ı evveller, tereciye tere satma meraklıları, iki kere ikinin dört ettiğini ispat hevesinde allâmeler türeyecekler, konuşacaklar, yazacaklar, mefhumları birbirine karıştıracaklar, bir kör döğüşüne yol açacaklardı. Bunların yanında, bilhassa komünistler de, bazı meselelerin sadece bazı cephelerini göstererek ve öteki cephelerini dikkatle saklıyarak yeni uyanmaya başlayan kütleleri tahrik edeceklerdi. Bu, komimi ilerin adeta klâsik metodudur ve bir gerçek aydının komünist olması ne kadar enderse, komünizme kanmış yarı ayılın o kadar çoktur.

. . İhtilâlden bu yana akıp geçen günlerde, bunların hepsi oldu. "'Sosyalistlik mi, liberalistlik mi?" başlıklı yazılarda "liberalistlik" diye kelime olduğunu Kananların iki iktisadi sistem hakkındaki pek parlak, pek ilmi, pek bilgili incilerini en ciddi gazetelerde şahit olduk. Sosya- "Şanso" diyenlerin' Don Kişotluğuna ve tek kelimesini bilmedikleri yabancı dillerden aktarmalarına en ciddi gazetelerde şahit olduk. Sosyalizmi el kiptaplarından öğrenenlerin "Sosyalizm bugün kazanılanın on mislini kazanmaktır" tarzındaki tariflerinden pek faydalandık. Kendilerini liberalizmin savunucusu rolünde gören paralı fındık tacirlerinin vergi kontrolü komünistliktir. Servet Beyannameleri Demir Ferde gerisi usulüdür" tarzındaki beyanlarını dinledik. Bir kaymakam bazı kimseler tarafından kahraman, bazı kimseler tarafından soytarı olarak gösterildi. Hiç olmazsa fikir kırıntısına bir ucundan takılmış bu tartışmalara yalanlar, uyduruklar, dedikodular, maksatlı haberler bile karıştı.

Peki, ne oldu?

İleriye doğru giden bir orta yolun üzerinde milletce birleşildi. Bugün, iki uçta da aşırılığın fayda vermeyeceği sezildi. Bu yan o yanı, o yan bu yanı frenledi. Özel sektörle devlet sektörünün, kendi menfaatlerinin korunmasında • mübalağaya düşmedikleri takdirde beraber bulunabilecekleri görüldü. Türkiyede kazandılar, kazandıklarının vergisini vermek suretiyle göze batmayacaklarını anladılar. İki tarafın birbirine yönelttiği şiddetli tenkitler herkesin kulağını çekti. Bundan evvelki devirde Meclis için tarım gelirlerinden vergi almak bir korkunç ihtimalken umumi efkâr o istikamette gelişti ki geniş tarım gelirlerini vergilememek artık hiç bir Meclisin kudreti dâhilinde değildir. Bunun yanında "Gazozcu Devlet" mefhumu ve taraftarları da gülünç hale geldiler. Halkevleri, Köy Enstitüleri fikri süratle ilerliyor. Ama, yabancılardan yardım görmeyi Batıya, esir olmak, kapitalizmin uşağı haline gelmek gibi gösteren Moskova' propagandanı hiç tesirsiz hale geldi. •

Bu neticenin şaşılacak tarafı yoktur. Toplu in tecrübesizdir diye fikir hayatı hiç açılmazsa, bu tecrübe nasıl edinilecektir? Tıpkı, demokratik hayata intibak gibi, böyle bir tarz denenmezse ona ne zaman alışacaktır ? İşte, söylendi ve yazıldı. Hatta, neler söylenmedi, neler yazılmadı ki.. Köklü, ananeli bir milletin, okuyup yazma bileni az da olsa sağduyu sahibi bulunması tehlikenin nisbetini pek âla azalttı.

Üstelik, itiraf etmek de gerekir ki bu çabada en fena not gene bir kısım aydına gitti. Netice "onlar sayesinde" alınacak ye kolaylaşacakken "onlara rağmen" alınmaktadır. Milletin sağduyusu, üstelik, o bir kısım sözüm ona aydının' kötü niyetleri ve kompleksleriyle de uğraşmak zorunda kalıyor.

Hadiselere Bakış

Plân ne zaman tabu olur

Plân, bugün dünyada mevcut iki tarz toplumda iki mâna taşıyor. Demir Perdenin gerisinde, hazırlıyorsun ve tabu oluyor. Demir Perdenin bu yanında hazırlıyorsun, üzerinde münakaşa açıyorsun, herkes fikrini söylüyor, sonra Parlamentoya sunuyorsun, milletin temsilcileri tarafından benimsenince tabu ilân ediyorsun. Bizde, belki bu hususiyet bilinmediğinden, belki fazla sabırsızlığımızdan, belki politikacılara itimatsızlığımızdan, ama mutlaka biraz da başı külâhlıların tahrikiyle bu demokratik usûl yadırganmış bulunuyor. Buna, sebep olarak, bazı politikacıların kendi aralarındaki rekabeti de katmak kabildir.

Önce, bir noktayı dikkate almak lâzımdır. Devlet Plânlama Teşkilâtı siyasî kuvvetin üstünde değil, altındadır, emrindedir. Bütün demokratik memleketlerde, müşavir hüviyeti taşıyan teknik teşekküller gibi Yoksa, her dediği tanrı kelâmı kabul edilecek bir topluluğun -buna, Parlamento da dahildir- Batı sisteminde yeri yoktur. Batı sisteminde memleketleri idare etmek yetkisi siyasî kuvvetindir. Bir ekip ilmin ve tekniğin sesini dinler, mütehassıslara saygı duyar, ihtisas birinci plânda tutar, O ekip, başarılı hükümet, başarılı iktidar olur Bir başka ekip "her şeyi en iyi ben bilirim" der, kendi başına buyruk olur hiç bir tavsiyeyi kaale almaz Başını sonda, kayaya çarpar, başarısız hükümet . başarısız iktidar olur. Ama, "politikacılar hiç karışmasınlar, bizi ilim adamları yönetsinler" denmez., Politikacı ilim adamından faydalanır. O kadar. O nun ötesinde, başka sistemlerin rüzgârları yelkenleri doldurur,

Türk/yenin 15 yıllık kaderini yakından alâkadar eden Plân üzerinde bugün çalışılıyor. Şimdi faaliyet mütehassıslarla yüksek kademede politikacıların müşterek çalışma devresidir. Bu devrede elbette tartışma da olacaktır, hatta gürültü ve patırdı da.. Bunda, yadırganacak ne var? Mütehassıs görüşünü söv ler, politikacı düşündüğünü anlatır O seviye, mahalle kahvesi seviyeli olmadığına göre bu insanlar konuşa konuşa anlaşırlar. Anlaşmazlarsa da, herkes vaziyetini muhafaza eder ve bir üst dereceye geçilir. Yanı Hükümet Plânı o muhalefet şerhleriyle devralır, kendi hükmünü verir, benimseyip tatbik edeceği şekliyle Meclise sunar. Geri kalanı, Meclisin bileceği iştir. Yoksa, mütehassısların "dediğim dedik'" leriyle politikacıların "dediğim dedik" leri arasında bir fark düşünülemez İkisi de, bizim seçtiğimiz sistemin karşısındaki usullerdir.

Kaldı ki, bizim Plânda böyle bit çatışma da olacağa benzememektedir. Bir defa, kalkınma hızı olarak yüzde 7 herkes tarafından kabul edilmektedir. Hız yüzde 7 olarak kabul edilince, plânın finansmanı İçin gereken meblağ Milli Gelir muvacehesinde ortaya çıkmaktadır. Eee, bunun dış finansmanının plafonu da belli. Demek, iç finansmanın sağlanması yolu bir ihtilâf konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Şu demiş ki: "Bunun için yeni vergi lâzım." Öteki demiş ki: "Hayır, bunu lüzum yok..'" Bir başkası demiş ki: 'Yeni vergi değil ama, reform şart'." Böyle bir tartışma dahi ya--ılmayacak ve bir fikir söylenir söylenilmez kıyamet koparılacak olduktan sonra açık tartışmanın faydasını izah eder misiniz?

Plânların milletler tarafında asıl, ne zaman benimsenebileceği konusunda müşavir Tinbergen'in bir sözü üzerine tartışma yapılmış tı. Milletler, plânları böyle benim derler. Şimdi bırakalım, mütehasısı ve yüksek kademedeki politikacısı en büyük rahatlık içinde kendi kozlarını paylaşsınlar. Bütün fikirler söylendikten ve bütün görüşle belli olduktan sonradır ki mutabakat bir mâna, bir. kıymet ifade lider. Plân umumi efkârın önüne geldiğinde, bizler de curcunaya katılacağız. Biz de tenkitlerimizi yapacağız, düşündüklerimizi açıklayacağız. Plân tasarısı niçin özel sektöre ve işçi, esnaf teşekküllerine de gösterilecektir? Tabii, bunun için.. Şimdi, politikacı kendi sesini duyuluyor diye "Plân elden gidiyor" feryadını yükseltirsek özel sektörden, işçi veya esnaf teşekküllerinden gelebilecek ve bize hiç sempatik görünmeyecek aksi tezlere nasıl tahammül ederiz. Bir memleketin umumi efkârı, her sesi dinledikten sonra bir konuda teşekkül eder. Sorumluluğunu müdrik Parlamentolar da memleketteki kuvvet müvazenesinin icaplarını hesaplayarak karar alırlar. Bunlar, alışmamız gereken usullerdir- Kaldı ki, bugünkü çalışmaların hangi hava içinde cereyan ettiğini ve Hükümetin başındaki zatın Plân, Plânlama Teşkilâtı, Mütehassıs Fikri konusundaki temayülünü, inancını bilenler koparılan yaygaraya bıyık altından gülmektedirler.

Devlet Plânlama Dairesi

Kâbe mi bu?

Hem Allahaşkına, İhtilâlden sonra genç ihtilâlciler, işin başında, bütün yetkileri bilim adamları"na devetmişler, bir ara onların her sözünü tanrı kelâmı sayma yolunu tutmuşlardı. Sonra ne oldu?

Başarılı plânlar bilgili mütehassıslarla iyi niyetli, memleketin gerek şartlarını bilen politikacılar ta--fından tam bir fikir birliğine varılarak yapılan plânlardır.

Hiç kimse korkmasın. Plânın biç bir yere gittiği yok. Bir defa, eteğine İsmet Paşa yapışmış. Bırakır mı, o?

rudur. Diğeri, esrarlı bir hava verilerek bahsedilen "Kaldor Raporu"dur. Kesin ölçüleri bulunmakla beraber ünlü ve yetkili bir maliyeci olduğundan hiç kimsenin şüphe etmediği Kal dor kısa bir süre Türkiyeye gelmiş, vergi mevzuatımızı incelemiş, bu arada kendisine Alaybey Raporu da gösterilmiştir. Bütün bunların ışığı altında, yabancı uzman bir rapor hazırlamıştır. Bu raporun niçin açıklanmadığını anlamak zordur. Zira bunu okuyan herkes, adama kâğıt üzerinde ne kadar hak verirse versin memleketin bazı realitelerini hiç bilmediğini, bilhassa İhtilâlden bu yana vergi mükellefinin ne halde olduğunu hiç kaale almadığını hemen anlamaktadır. Rapor gizli tutulduğundan dolayı da, iyi niyetli düşünürlerle birlikte başka taraklarda bez dokuyanlar - bunu istismar" konusu yapmışlar, "Bas boğazına, al vergiyi! Vergiyi vermedi mi, devretsin kerâta malını.." formülüyle memleketin bütün iktsadi ve sosyal davalarının halledilebileceği havasını yaymışlardır.

Maliye Bakanı, Alaybey Raporunu, aksi istikamette mübalâğaya kaçmış olmakla beraber çok daha izanlı ve memleket şartlarına uygun buldu. Alman ekolünde yetişmiş kıymetli maliyeci Ali Alaybey zaten yabancısı değildi. Alaybey, 1950'nin arefesinde Gelir Vergisinin esasını hazırlamış, sonra bunun sivri taraflarını Gelirler Umum Müdürü sıfatıyla Ferit Melen yontmuş, nihayet İsmail Rüştü Aksal da politik sorumluluğunu yüklenerek tatbik mevkiine koymuştu. Bitirdiğimiz hafta içinde Ferit Melen, Maliye Bakanı sıfatıyla vergi reformunda Alaybey Raporunu esas saymak kararını verdi. Bu raporun, mükellef lehindeki aşırı tarafları daha sosyalist görüşle düzenlenecek, bizim mükellefin meselâ alman mükellefine benzemeyen tarafları -açıkgözlük gibi..- hesaba katılacak, ama ağaç kesme yerine bol meyva alma prensibi muhafaza edilecektir. Ferit Melen kolları sıvadı ve teşkilâtıyla birlikte çalışmaya koyuldu.

Başbakan İnönü Plânlamadan çıkıyor

En sağlam destek

Yeni esaslar

Maliye Bakam, yatırımların ve iş hayatının mümkün nisbetinde teşvik edilmesini, bunu sağlamak için gerekil muafiyetlerin tanınmasını, ihracatı arttıracak, sanayiin belini doğrultmasını mümkün kılacak tedbirlerin alınmasını uygun görmektedir. Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün Ferit Melen, maliye ve vergi anlayışını şöyle anlattı:

"— Verginin, devlet masraflarına mükellefin, yani vatandaşın iştiraki olduğunu kabul eden klâsik tez bugün kuvvet kazanmaktadır. Bir ara, verginin sosyal amaçları üste çıkmıştı. Fakat tatbikat, bunun neticesi vergi varidatında azalma olduğunu gösterdi. Şimdi, sosyal amaçlar başka yollardan karşılanmakta, vergi devletin masraflarına karşılık tutulmaktadır.."

Bu görüştür ki, Plânlama Kurulunun çalışmalarında Ferit Meleni bazı noktalarda Ekrem Alicanın yanına itti. Meselâ, Tarım sahasındaki çatışma, prensibi bakımından böyle çıktı. Ferit Melene göre tarım gelirleri vergilendirilirken sadece kazançlardan devlet masraflarına iştirak payı alınmalıdır. Yoksa vergiler, Toprak Reformunun bir aracı olarak kabul edilmemelidir. Maliye Bakanı şöyle dedi:

"— Toprak Reformunu gerçekleştirmek için Anayasa bize bütün yetkileri vermektedir. Arazi istimlak edip bunun parasını on yılda, taksitle ödeyebiliriz. O halde, vergi yolunu seçip bütün bir sistemi dejenere etmekte fayda yoktur.."

Ferit Melen böyle söylemekle beraber, 5 yıllık plânın iç finansmanının mutlaka karşılanması gerektiğini hususunda Plâncılarla beraberdir. Melen, Plânı da mükemmel bulmakta ve çok iyi hazırlandığını bilmektedir. Bu suretle düğüm noktası, bulunması gerekli paranın nereden sağlanacağı konusudur kî Melen, aşırılıklara gitmeden bunu iyi ve rasyonel reformlarla başarabileceği kanaatindedir. Alaybey Raporunu bunun neticesi olarak esas almıştır ve Meclise sunacağı tasarıları böyle bir zihniyetle hazırlamaktadır.

Bunu yaparken çok konuşmamak, gerekeni söyleyip elzem olmayanı

söylememek, kırtasiyeciliğin dar gem beri içinde kalmamak ve bunu icap ettiğinde kırıp resen mantıki kararları almak, masanın iki tarafında bulunanları da, yani maliyeciyi de iş sahibini de düşünmek, kredi hacmini daha elastiki hale sokmak gibi esaslara bağlı kaldığından Ferit Melenin şahsiyeti, son haftalarda açılıp düzelen memleket havasında rol oynadı.

Bazı özellikler

Yeni Maliye Bakam 1932 yılında bir akrabasıyla evlenmiştir. Bu izdivaçtan iki çocuğu vardır. Kızı halen avukatlık yapmaktadır. Oğlu ise Maarif Kolejinin orta kısmını bitirmiştir. Melenin eskiden çok sigara içmek gibi adeti vardı. Yedi sene evvel bu itiyadını terketti. Buna da bir bütçe komisyonunda geçirdiği kriz sebep oldu. O gün bugündür sigarayı ağzına koymaz. İçki içmek gibi bir itiyadı yoktur. Arada sırada içer. Gençliğinde ata binmeği pek severdi. Sporların içinde en fazla su sporlarına düşkündür. Tiyatroyu sever, sinemaya da gider. Bilhassa kov* boy filmlerini pek dinlendirici bulur. Akşamlan okumak gibi bir faydalı âdeti vardır. Mali literatürü takip e* der. Fransızca bilir, ingilizceye de vukufiyeti vardır. Yemek seçmek huyu yoktur. Bulgur pilâvına doyamaz. Sıhhi bir derdi yoktur. Sadece tansiyonu bir parça düşüktür.

Bunun Bakanlığı sırasında daha mı düşeceği, yoksa yükseleceği ni mali tasarılar Meclise geldiğinde belli olacaktır.

İş Hayatı

Batılı bir seminer

Bu satırların okunduğu sırada İstanbulda, Yeşilköyde Marmaraya bakan muhteşem Çınar Otelinin son derece zarif bir şekilde döşenmiş modern roof'unda, sayıları elliyi bulan bir dinleyici topluluğu, bir konferansı dinlemeye hasırlanmış olacaktır. "Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti" tarafından hazırlanan bu konferans, aslında, verilecek olan 31 konferanstan ilkini teşkil edecektir. İlk konferansı verecek olanın adı, iktisad ilmi ile uğraşanlar için pek yabancı sayılmasa gerektir. Konferansçının adı Bert F. Hoselitz'dir ve Amerikanın ünlü Chicago Üniversitesinde iktisat okutmaktadır. "Sanayi yatırım imkânları ve milletlerarası birkaç mukayese" adını taşıyacak olan bu konferansı, çeşitli milletlere mensup iktisat profesörleri, uzmanlar ve hükümet müşavirlerinin vereceği diğer 30 konferans tâkip edecektir.

Üç grupta toplanmış olan bu seri konferansların birinci bölümünün genel konusu "Sanayileşme ve yerli sermaye terakümü ile nüfus meseleleri" olacaktır. 6-11 Ağustos tarihleri arasında verilecek olan bu konferanslarda Bert Hoselitz'den sonra sırasıyla Kemal Kurdaş, Paolo Rogers, Şahap Kocatopçu, Prof. Ömer Celâl Sarç, Prof. Hemlut Lipfert, Prof. Hisao Otsuka, Prof. Memduh, Yaşa, Bülent Yazıcı ve İbrahim Öngüt konuşacaklardır. Hamburg Üniversitesi Rektörü olan Prof. Helmut Lipfert "devletin sermaye terakümünü tanzimi ve direkt yatırımları" konusunda konferans verecektir. Tokyo Üniversitesinden Prof. Hisao Otsukanın konusu ise "Japonyada iktisadi devlet teşebbüslerinin rolü"dür. Küçük sanayi işletmelerinin verimliliği konusunda' büyük bir tecrübe geçirmiş olan Japonyanın İktisadi Devlet Teşebbüsleri konusundaki tutumu, daha şimdiden bu konferansları ziyadesiyle ilgi çekici bir hale getirmektedir.

"Sanayileşme ve dış yardımlar" konulu seminerde ilk" konferansı bir Amerikan şirketinin başında bulunan Maxvelle Stamp verecektir. Stamp'ın seçtiği konu son derece caziptir ve "Sayileşmede dış yardımlar" adını taşımaktadır. İngilterenin ziyadesiyle muteber Londan Scholl of Economics'inde önemli bir kürsü sahibi olan Prof. Basil Yamey'in konferansı Stamp'ı takip edecek ve Profesör "Dış yardımlarla ilgili bazı meseleler" üzerinde duracaktır. Dünya Bankası ve Ekonomik Kalkınma Enstitüsü mensuplarından John D. Adler ise "İktisadi gelişmeye yabancı mali kaynakların katılması"nı inceleyecektir. Onu İstanbul Üniversitesi doçentlerinden Oktay Yenal ve Kahire Üniversitesi Profesörlerinden Said El Neggar ve Iran Sanayi Bankasından Haşmet Alaî takip edeceklerdir. Said El Neggar, "İktisaden gelişmekde bulunan memleketlere zirai ürünler fazlasıyla dış yardımın sağlanması" ve "İktisadi gelişmede olan memleketlere yapılan yatırımlar" konulu iki konferans hazırlamış bulunmaktadır. Mısırdan gelen Said Neggarın dış yardım konusundaki fikirleri merakla beklenmektedir.

Pant ve Chenery

Karşılıklı fikirler

Konferansın ikinci grupu ise "Sanayileşme ve dış yardımlar" konuşana tahsis edilmiştir. Bu konuda milletlerarası ölçüde söz sahibi yabancı bilim adamlarının ve Türk uzmanların düşünceleri,' sanayileşme yolunda olan Türkiye bakımından hayati önem taşımaktadır. Hele dış yardımlar meselesinin görüşülmesinin, Türkiyeye yardım için NATO kanalı ile kurulan Konsorsiyumun faaliyete geçtiği zamana tesadüf etmesi konferansların ilmi değerlerinin yanısıra aktüel değerlerini de arttıracaktır.

timin sesi dinlense..

Bu gruptaki konferansların en ilgi çekecek olanı muhakkak ki Amerikalı Hollis B. Chenery'nin "İktisadi plânlama ve dış yardımlar" meselesini inceleyecek olan konferansıdır. Marshall Plânının uygulanması için kurulan "Agency for International Development" - AID- teşkilâtının ö-

nemli yerlerinden birinde bulunan Chenery, D.P. iktidarı sırasında Türkiyeye gelerek Türkiyenin iktisadi kalkınmasında "plânlama"nm lüzumu üzerinde duran geniş ve mufassal bir rapor hazırlamıştır. Fakat iktisadi alanda "Plân" kelimesinden şeytan görmüş gibi ürken Menderes, tabiatıyla Chenery'in iktisadi alanda plânlamanın sağlıyacağı faydalar konusundaki tavsiyelerini ihtiva eden raporunu rafa koymakta tereddüt etmemiştir. AID teşkilâtının bu defa, Menderes Türkiyesinden çok farklı bir Türkiyede, "İktisadi plânlama ve dış yardımlar" ile ilgili konferansı herhalde ziyadesiyle yapıcı olacaktır. Chenery'nin iktisadi plânlama ile dış yardımlar arasında kurduğu paralel, Devlet Plânlama Teşkilâtı ile kalkınmamızın dış finansmanını temin edecek olan Konsorsiyum arasındaki ilişkileri ortaya koyması bakımından herhalde dikkatle üzerinde durulması gereken nitelikte olacaktır. Bunda hiç kimsenin şüphesi mevcut değildir.

Seri konferanslardan üçüncüsü "İktisadi plânlama ve yatırımlar'' adını taşımaktadır. Bu serinin ilk konferansçısı Oxford Üniversitesi Profesörlerinden Roy Horrod'dur. Majestelerinin "Sir" asalet unvanını taşıyan Horrod'un çağdaş iktisatçıların en ünlülerinden biri olduğu bilinmektedir. Sir Horrod ''İktisadi plânlama ve yatırımlar ile beynelmilel tecrübeler"den söz açacaktır. Sir Horrod'dan sonra Devlet Plânlama Teşkilâtından Dr. Atilla Karaosmanoğlu, Dr. Nejat Erder birer konferans vereceklerdir. Karaosmanoğlu iktisadi plânlama ve yatırımları Türkiyedeki tecrübeler açısından değerlendirecektir. Erder ise, bir sosyal plânlamacı olarak "İnsan gücü problemleri"ne temas edecektir. İktisadi plânlama ve yatırımlar alanında şüphesiz en selâhiyetle konuşacak olan ünlü sosyalist Prof. Arthur Lewis'tir. Az gelişmiş ülkelerin iktisadi kalkınmaları konusunda koyduğu doktrin ile Yirminci yüzyıl iktisat tarihine geçmiş olan Prtof. Arthur Lewis, "Zirai gelişme"nin kalkınmadaki etkisini anlatacaktır. Prof. Lewis'in konferansından herhalde Devlet Plânlama Teşkilâtı Dâire Başkanları istifade edeceklerdir.

Türkiye iktisadiyatı için başka bir önemli konferans da Almanyanın CEPES iktisat teşkilâtına mensup Joachim Wülmann'ınki olacaktır. Zira konferansın adı "Karma ekonomi" de iktisadi plânlama" adını taşımaktadır. Willmann'ın konferansından istifadeli dersler alınacağını söylemek

Kırmızı Şapkalı Kızın Hikâyesi

Kırmızı Şapkalı Kızın karşısına kurt, sevimli yavrunun ninesi kılığıyla değil de olduğu gibi, azı dişleri meydanda bir canavar şeklinde çıksaydı çocukluğumuzun bu güzel masalı hiç yazılmazdı. Masalı kim bilmez ki? Kurt, küçük kızın önce ninesini yer. Sonra, kızı da yemek için ninesi rolünü oynar. İstediği, kızın kendisine emniyet etmesi, kaçmamasıdır. Onu bir defa kandırmaya muvaffak oldu mu, körpe etini midesine indiriverecektir. Ama, Kırmızı Şapkalı Kız akıllıdır. Kurtun çirkin yüzü, tüylü kuyruğa ve sevimsiz çeneleri dikkatini çekmekten geri kalmaz. Sinsi kurta öyle oyunlar eder ki dünya pis canavarın başına yıkılır. Çok masalda olduğu gibi, Kırmızı Şapkalı Kızın hikâyesinde de iyiler mükâfatlarını görürler, kötüler mukadder akibetlerine uğrarlar.

Bugün Türkiyede çalışan zümreler ve bilhassa işçiler Kırmızı Şapkalı Kızın durumunda bulunuyorlar. Hayal ettikleri sistemi gerçekleştirmek için Ordu, Gençlik ve Basın içindeki manevraları birbiri peşine boşa çıkmış, memleketin bu sağlam kuvvetlerini kaldıramamış tahrikçiler şimdi, son ümit olarak İşçinin peşindedirler, O kapıyı da boşuna çaldıklarını pek yakında mutlaka anlayacaklar, bir sınıf kavgası çıkartma yolundaki gayretlerinin de hüsranla neticelendiğini göreceklerdir. Musallat oldukları sendikacıların büyük çoğunluğu oynanan oyunu şimdiden görmüşler ve uyanmışlardır. Geri kalanlar da durumu farketmekte gecikmeyeceklerdir. Biterinde viski kadehleri, gözlerinin önünde kendi çıkarları "sosyalistcilik" oynayan ve dışardan beslenen nine kılıklı kurtlar şu anda, İşçiye verilmesi kararlaştırılmış hakların verilmemesini sağlamanın faaliyeti içindedirler.

Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı, sadece Hükümetin programında değildir. Bunlar, toplumun da mal; halindedir. Grev için bir endişe mevcuttur. Bu endişe bir tek yoldan bertaraf edilebilir: İşçilerin ve bilhassa sendikacıların olgun, güven verici davranışlarıyla! Karşılıklı itimat hissi içinde ve memlekete en faydalı şekliyle çıkacak yeni kanunlar çalışanlarla çalıştıranlar arasında tek realist kardeşliği, müşterek menfaat bağını gerçekleştirecektir. Şimdi tahrikçiler, İşçiyi olmayacak yollara itmek, toplumun bütün şüphesini onlar üzerine çekmek, onları Hükümete en kaba tâbirlerle kaleme alınmış ültimatom kılıklı yazılar göndermeye teşvik etmek, bu suretle iyi havayı dağıtmak istemektedirler > Zira, özledikleri sistemde ne Grev lakta vardır, ne Toplu Sözleşme ve ne de Sendika. Bunlar, atın önüne sarkıtılmış havuç gibi bir kamçının ucuna bağlanıp gösterilecek, İşçiler de buna kanacaklar! İşçinin adı kullanılmak ve biner sosyal müessese olan sendikalar basamak yapılmak suretiyle politika alanında girişitmek istenilen yatırım faaliyeti Ordu, Gençlik ve Basından ağızlarının payım almış, iplikleri pazara çıkmış olanların oyunudur.

Koalisyon Hükümetlerinin hem kendi açılarından, hem çalışan zümreler açısından bir büyük talihi olmuştur: Çalışma Bakanlığının başına sadece aydın ve idealist değil, aynı zamanda yüzdeyüz iyi niyetli bir genç adamın, Bülent Ecevitin gelmiş olması. Bülent Ecevit, Hükümet içinde, İşçinin derdini kendine dert edinerek, İşçinin meselesini kendi meselesi bilerek ve nenin yapılabilip nenin yapılamayacağını, nereye kadar gidilip nereden öteye geçilemeyeceğini takdir ederek çalışan bir "İyi Bakan"dır- İşçi dâvasının gerçek savunucuları, yani sendikacılar ve işçinin ta kendisi ilk hedefin kendilerini böyle bir destekten mahrum bırakmak olduğunu farkedemezlerse kurtun oyununa gelirler.

Toplumdaki dalgalanmaların durulmak üzere olduğu ve gerçek tterlemenin başlayacağı şu sırada işçiler bir karışıklık unsuru olabilecekleri şüphesini dahi uyandırmamak durumdadırlar. Türk işçisinin bu gibi tahriklere Ordu, Gençlik ve Basın derecesinde mukavim olduğu hususunda bu milletin inancı tamdır. Bu inanç bir hayalden değil, geçmiş tecrübelerden gelmektedir. Bir bardak suyu bulandırıp sonra o bulanık suda balık avlayabileceklerini sanan "sosyetikler" bu son denemede de aradıklarını bulamayınca, Kırmızı Şapkalı Kızın kurtu gibi sırtüstü düşüp kentli kendilerini yiyeceklerdir.

Biraz daha dikkat! Biraz daha basiret!

herhalde ukalalık sayılmıyacaktır. Bundan sonra Prof. Osman Okyar, Prof. Sabri Ülgener, Prof. Orhan Dikmen ile Beyrut Amerikan Üniversitesinden Prof. Yusuf Sayigh birer konferans vereceklerdir. Bu seri, konferansın en ilgi çekici konuşmalarını Hindistandan gelen Pitamber Pant ve M. R. Masaninin yapacağı muhakkaktır. Zira Pant. koyu devletçi, Masani ise liberalisttir.

Müsbet bir dernek

Çınar Otelinin Marmaraya bakan roof'unda verilecek olan bu seçkin konferansları, Dr. Nejat Eczacıbaşının başında bulunduğu "Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti" hazırlamıştır. 1 Temmuz 1961'de kurulan bu derneğin kurucuları Nejat Eczacıbaşı, Behçet Osmanağaoğlu, Seci Edin, Prof. Vakur Versen, Nezih Neyzidir. Kurucu üyeler arasına daha sonra Ord. Prof. Sulhi Dönmezer ve Şahap Kocatopçu da katılmıştır. Derneğin gayesi Tüzüğünün 3, maddesinde ifade edildiği gibi "Ekonomik ve sosyal sahalarda ilmi araştırmalar yapmak, konferanslar ve seminerler tertip etmek ve bu mevzularda ilmi neşriyatta bulunmak"tır.

Ekonmik ve Sosyal Etüdler Derneği adlı bir dernek kurulması fikri, 1959 yılı yaz aylarında Kilyosta toplanan bir semineri müteakip kurucuların . kafalarında yer etmiştir. 1959 yazında Ford Vakfı - Ford Foundation - ile -Michigan ve Colombia Üniversitelerinin himayesinde toplanan bu konferansın son derece faydalı olduğunu müşahede eden kurucular, Bir. dernek 'şeklinde teşkilâtlanmak gereğini duymuşlardır. Kilyos seminerlerine katılan yerli ve yabancı bilim ve iş adamları ile 'hükümet müşavirlerinin teşkil ettiği 60 kişi, sanayileşen bir toplumda Devlet Serbest Teşebbüs ve Bilim üçlüsünün millî meseleler üzerine müştereken eğilmesini sağlamış ve bu üçlünün 'işbirliğinden umulandan fazla 'fayda elde edildiği görülmüştür. İşte bu müşahede, "Ekonomik ve Sosyal Etüdler Derneği" kurucularının kafasına "behemahal işbirliğinin devam ettirilmesi".' fikrini yerleştirmiştir. Bu üçlüye bir , de yabancı uzmanların ve yabancı bilim adamlarının görüşleri eklenince, ortaya mükemmel bir konstrüksiyon çıkmıştır. Onun için Kilyos semineri-nin bir defaya münhasır kalmaması düşünülmüş ve Ford Vakfı ile temas edilerek sondajlar yapılmıştır. Ford Vakfı, bu tasarıya gereken anlayış ve önemi göstermiştir.

Bu yıl Çınar Otelinde tertiplenen seri konferanslar için gerekli olan 450 bin liranın 850 bini Ford Vakfından

Arthur Lewis
Bir başka hava

sağlanmış, geriye kalan 100 bin lirayı ise aydınlık kafalı iş adamları kendi aralarında toplamışlardır. Kilyos seminerinden daha plânlı bir şekilde hazırlanan konferansların tertibinde en ince teferruatına kadar her şey düşünülmüş, hatta, gelecek yabancı uzmanların Çınar Otelindeki ikâmetleri sırasında bir arada olmalan için her türlü tedbir alınmıştır. Çınar Otelinde kiralanan 30 odadan başka Floryanın turistik motelleri de kiralanmıştır. Bu masraflara ek olarak, bazı yabancı konferansçıların biletleri bile Dernek' tarafından temin edilerek gönderilmiştir.

Hazırlık safhası

6-25 Ağustos arasında yapılacak olan bu seminerlerin ev sahipliği ile ilgili hazırlıkların yanısıra, seminerin ilmî ve fikrî hazırlığı Dernek üyeleri tarafından plânlaştırılmıştır. Önce konferansa katılacak olan Türk ve yabancı iş adamları, bilim adamları ve hükümet yetkilileri tesbit edilmiş ve bunlara hangi konularda . konferans vermek istedikleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre, aynı konuda konferans vermek isteyenlerin bulunduğu, buna karşılık, bazı meselelere hemen hemen hiç kimsenin talip olmadığı görülmüştür. Bunun üzerine, aynı meseleyi işlemek isteyenlerden bazılarından konularını değiştirmeleri rica edilmiştir. Bütün bu yazışmalar ve uğraşmalar sonunda konferansların çatısı meydana çıkmıştır.

Konferansların bir özelliği de sadece kuru bir takrir şeklinde değil. bir sempozyum ve bir seminer hüviyetinde olmasıdır. Eczacıbaşı ve Neyzi, bilhassa buna önem vermişler ve her üç seri konferansa çağrılacak davetlileri de ona göre tanzim etmişlerdir. Her konferansçı konferansını verdikten sonra o konu üzerine görüşme açılacak ve meselenin tek taraflı değil, çok yönlü, geniş ve derinlemesine incelenmesi sağlanmış olacaktır. Her seri konferansa ayrı ayrı şahıslar davet edilmişlerdir. Meselâ birinci hafta grup konferansının konusunu teşkil eden "Sanayileşme ve yerli sermaye terakümü ile nüfus meseleleri" seminerine, meselenin daha ziyade özel teşebbüs ile devleti ilgilendirmesi bakımından Vehbi Koç, Ferruh Verdi, Sadi Ataç, Fuat ve Refik Bezmen gibi büyük iş adamları ile birlikte Ticaret Bakanı Prof. Muhlis Ete, Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Mazhar Özkol çağırılmışlardır. İkinci haftanın "Sanayileşme ve dış yardımlar" konulu seminerine dâvet edilenler arasında Şefik İnan, Prof. Hazım Atıf Kuyucak, Dâniş Koper, Câbir Selek bulunmaktadır. Son haftanın "İktisadi plânlama ve yatınmlar"la ilgili seminerine çağrılanlar arasında ise şu isimlere rastlamak mümkündür: Prof. Fethi Çelikbaş, Bülent Ecevit, Prof. Feridun Ergin, Sait Naci Ergin, Doç. İsmet Giritli, Behçet Osmanağaoğlu ve Prof. Vakur Versan...

Seminerlere Çınar Otelinde başlamadan önce, 5 Ağustos günü saat 11 de İstanbul Belediye Sarayında, kısa bir açılış töreni yapılması uygun görülmüştür. Açılışa Başbakan İsmet İnönü de dâvet edilmiş bulunmaktadır. Başbakan bu dâveti memnuniyetle kabul ettiğini bildirmiş ve açılışa geleceğini vâdetmiştir. İnönü-bu törende önemli bir konuşma yapacak ve bir kısmı sosyalist, bir kısmı liberal, bazısı plâncı, bazısı iş adamı, kimi politikacı, kimi üniversiteli düşünürlerin önüne Bugünkü Türkiyenin Meselesini serecektir. Törende Dır. Nejat Eczacıbaşı bir kısa konuşma yapacak, bilâhare Vali Niyazi Akı yabancı bilim adamları ve uzmanlara "Hoş geldiniz" diyecektir. Töreni müteakip otobüslerle Çınar Oteline gidilerek, konferanslara başlanacaktır. Seminer bittikten sonra burada elde edilen neticeler bir rapor halinde hazırlanacaktır. Bu iş için raportörlüklere Nezih Neyzi, Sulhi Dönmezer, Memduh Yaşa, Besim Üstünel ve ilk konferansı "verecek olan Prof. Bert Hoselitz seçilmişlerdir. Esasen Prof. Hoselitz, Derneğin kurulmasında dışardan faal rol oynamıştır. Bu raporun dışında konferanslar bir kitap halinde toplanacaktır. Konferans metinleri, kitaba

türkçe ve ingiliace olarak alınacaktır.

Konferans tartışma halindeki Türk umumi efkârına mutlaka berraklık getirecek ve bazı noktalan aydınlatacaktır.

A.P.

... ve onlar!

İzmirin malûm ve eski Demokratı Osman Kibar gevrek gevrek güldü:

"— Başa güreşen pehlivan, gider Kırkpınarda güreşir. Yoksa ilçe kongresinde nutuk atmakla iş yürümez. Apaydın bir hissin zebunu olmuştur. Apaydın Ege teşkilatında nefretle kar--lanmaktadır". Sonra devam ettir

F "— Genel Başkanlık mücadelesindeki şansı da sıfırın altındadır."

Muhatabı olan gazeteci sordu:

"— Peki, tamirde konuşursa ne olacak?"

Kibar gene gevrek gevrek gülerek cevap verdi:

"— Ödemişten ders almadıysa, burada bir ders daha alır."

Karşılıklı konuşma, bitirdiğimiz haftanın sonunda AKİS muhabiri' ile Kibar arasında cereyan etti.

Zaten o günler, ister istemez bazı mütecessis nazarlar Egeye yöneldi. A. P. nin başa güreşen Apaydını Egede dolaşıyor, nutuklar atıyor ve Gümüşpala ile A. P. nin idarecilerine i veryansın ediyordu.

Haftanın sonunda Egede A. P. kesimindeki manzara hayli ilgi çekici oldu. Apaydın bazı kongrelerde omuzlar üzerinde taşınır ve "Yasa ikinci Menderes! Seni biz Başbakan yapacağız" âvâzeleri ile teşci edilirken, bazı kongrelerde resmen yuhalandı ve konuşmasına müsaade edilmedi. Bütün bunlar bir kere daha gösterdi ki A. P. mütecanis bir topluluk değildir. A. P. nin, eğer varsa, başarısı İhtilâl sonrası hasıl olan gayrimemnunlar zümresini istismara dayanmaktadır. "Teşkilât, teşkilât" diye takdim edilen ise D. P. artığı ilçe, ocak, bucak başkanlıklarıdır ve gayrimemnunları kanalize edebildiklerinden kendilerinde ciddi kudret tevehhüm etmektedirler.

Apaydın ve dostlarının karşılaştıkları değişik muamele bunu teyid etti. Egenin Kibarı ile Burhan Apaydın arasındaki söz düellosu siyasi çatışmanın seviyesini ortaya koydu. Fakat asıl eğlenceli mülâkat gazetecilerin İzmir Palas otelinin restoranında Apaydınla yaptıkları mülâkat oldu. Gazeteciler meslekî bir alışkanlıkla bu kör döğüşünü körüklediler. Apaydın o gün, ayağında gri füme bir pantalon - dublesiz -, üzerinde beyaz bir gömlek -gömlek yeni ütülenmişti, zira Apaydın bu ütü ameliyesinin bitmesi isin gazetecileri hayli bekletti-, bordo bir kravat takmış olarak aşağı indiğinde, yanında kardeşi Orhan Apaydın ve yârı vefakârı İzmirli avukat ve müstafi A. P. milletvekili Kadri Özek vardı. Üç ahbap çavuşlar gülerek gazetecilere yaklaştılar ve sohbet başladı. Apaydının ilk işi bir sigara istemek oldu. Uzatılan Bafrayı beğenmedi, bir Yeniharman istedi. Sonra mütebessim bir ifade ile konuşmaya başladı. Apaydın giderayak verdiği beyanatında partilerden bahsetti. Fikir münakaşalarının seviyeli olması gerektiğini belirtti. Kendisinin bu konularda pek titiz olduğunu söyledi. Aksi halde, manzaranın şahsi çekişme halinde dikkati çekeceği hususu üzerinde durdu.

Gazeteciler, bıyık altından güldüler. Şimdi Apaydının A. P. ve Gümüşpala ile ilgili beyanlarını bekliyorlardı. Apaydın onlardan da bahsetti:

"— Maalesef, A. P. kongrelerinde fikir ve kanaat izharı yerine şahsi husûmetler tahtında çok basit ve adî taktiklere tevessül olunmaktadır" dedikten sonra söyle ilâve etti:

"— Buna rağmen, doğrudan doğruya halka ve A. P. teşkilâtına hitap ettiğimden, onlardan kuvvet aldığımdan, bu tertiplerin hepsi hüsranla neticeleniyor."

Tam o sırada bir gazeteci, uçağın hareket saatinin geldiğini bildirdi de gazeteciler bu veciz sohbetten mahrum kaldılar. Apaydın saat tam 16.35 de İzmir Palası terketti. Hava alanında ise bir başka gazeteci bam teline bastı. Gazeteci, Apaydına, kulağına fısıldanan bir havadisten bahsetti ve :

"— D. P. yi kuruyor musunuz?" diye sordu.

Apaydının gözleri faltaşı gibi açıldı. Evvelâ gazeteciye, havadisi nereden duyduğunu sordu, sonra da:

"— Bu suali ne sen sormuş ol, ne de ben cevap vermiş olayım" dedi.

Muhabir ısrar edince de:

"— A.P. ye, A. P. nin sevki idaresine 1946 ruhunu, demokrasi anlayışını hâkim kılmak lâzımdır. Mücadelemi!» bu yoldadır. Neticeleri hâdiselerin seyri gösterecektir" diye müphem bir şeklide konuştu.

Apaydına göre A. P., memlekette tahriklerle huzursuzluk yaratıyordu. Bunun müşevvikleri ise Gümüşpala takımıydı.

Aslında Apaydının D. P, yi kurma veya ihya etme fikri vardır. Nitekim İzmire gelir gelmez, hemen ilk olarak İlhan Sipahioğlu ile konuşmuş, sonra da Enver Dündar Başar ile temas etmiştir. Bu iki isim de D.P. nin eski Egeli elebaşlarına aittir. Üstelik Nihat Kürşatla da pek yağlı ballı bir hali vardır. Fakat bütün temaslar son derece gizli yapıldığından, pek bir şey sızmadı. Anlaşılan, eğer Apaydın kaleyi içten fethedemezse, çare olarak kopmayı ve D.P. bayrağını açarak eski Demokratları bu bayrak altında toplamayı düşünmektedir.

Hava alanında Apaydına, Osman Kibarın kendisi hakkındaki sözlerinden bahsedildi. Apaydın pek renk vermedi ama, kızgın bir eda ile:

"— Kendisi siyasi karakter ve siyası ahlâk bakımından sıfırın altında olduğundan, benim siyasi kariyerdeki derecemi tâyinden elbette ki uzaktır" dedikten sonra izah etti. Ayni Kibar, Gümüşpala için neler söylememişti!.. Şimdi onu müdafaa ediyordu. Siyasi ahlâkta açıklık bu mu idi?

Apaydın bundan sonra pek konuşmadı, uçağa atladığı gibi İstanbula gitti.

Burhan Apaydın
"Ustam öldü, ben satarım"

İkinci perde

Pandomimin ikinci perdesi, Apaydın İzmirden uzaklaştıktan sonra oynandı. Apaydının ideal arkadaşı avukat Kadri Özek, haftanın sonundaki cuma günü Kemeraltı camimin karşısındaki yazıhanesinde bir basın toplantısı yaptı. İzmirin bu müstafi A P. li milletvekili gerçi söyleyeceklerini evvelden söylemek istemişti ama, gazetecilere bilhassa rica ederek, yayınlanmamasını, zira Apaydının söz-

leri yanında gürültüye gideceğini, ertesi günü yaylım ateşine kendisi devam ederse daha iyi olacağını bildirmişti. Onun için Özekin konuşması pek dikkatli takip edilmedi. Özek:

"— Bazı ifşaatlarım da olacak" diye başlayınca ileri bir noktaya teklif edildi. İrticalen konuşan Özekin sözlerinin muhasebesi Gümüşpala aleyhtarlığı ve kendi istifasının izahından ibaret kaldı. Bu arada pek müphem bir şekilde eski M. B. K. üyelerinden 10 - 15 kişinin D. P. enkazı üzerine bir parti kurma fikrinin şahitlerinden biri olduğunu da ifade etti. Gazeteciler "isim söyleyin, isim söyleyin" dedilerse de Özek bu sırrı saklıyacağını, ilerde gerekirse koz olarak kullanacağım bildirdi. Özek daha sonra A. P. ve onun idarecileri hakkındaki hükmünü ciddi bir yargıç pozu içinde tefhim etti:

"— Bugün A. P. nin sevk ve idaresini ellerinde bulunduranlar 1 numaralı Atatürk düşmanıdırlar ve onun yaptığı inkılapların da düşmanıdırlar."

Özek daha sonra misallerle A.P. içinde ırkçı ekalliyetin faaliyetlerin» den ve onların samimiyetsiz insanlar olduklarından bahsetti. Tevetoğlu için:

"— Bir Tevetoğlu vardır. Güya. dindar geçinir. Bir kongrede ezan okunurken konuşmasını kesti. Niçin kestin diye sorunca da su cevabı verdi: Ezan okunurken konuşmaya devam edersem, bizi dinsiz zannederler.' İşte bunların samimiyeti" dedi.

Gazeteciler misali pek sevdiler ve gülüştüler.

Suyun altı

partideki bu mahalle kavgası, sebepsiz değildir. A. P. yi şimdi, iki grup ele geçirmeye çalışmaktadır. Gümüşpalanın etrafında toplanmış bir takım ırkçı, Türkeşin büyük rüyasını gerçekleştirme sevdasındadır: 27 Mayıs ile eski D. P. yi bir yastıkta başbaşa getirmek! Türkeşçilerin karşısına bu yüzden nasıl 14'lerin bir grubu dikilmişse, oyun açıklanınca A. P. lilerin bir kısmı da ırkçı ekalliyete karsı cephe almıştır. Aslında ırkçılar, C. H. P. ye ne kadar hınç duyuyorlarsa D. P. ye de aynı hıncı duymaktadırlar. Fakat, D. P. yi basını kestikleri bir gövde saymakta ve onunla kızıl elmaya ulaşacaklarım hayal etmektedirler. Buna mukabil, tabiatları Türkeşle değil şeytanla bile -bedeli ödenmek şartıyla- uyuşmaya müsait öteki A. P. li zümre, eski Demokratların İhtilalin Kudretli Albayına karşı besledikleri allerjiden haberdar oldukları için o izdivacı mümkün görmemekte, bu sayede kendilerine bir şans geldiğini hesaplamaktadırlar. Yoksa ortada ne bir fikir, ne bir inanç, ne bir ideal vardır. Mesele, hâlâ, D. P. nin kirli mirasını paylaşma dâvasıdır.

Osman Kibar
Çok atlı adam

Nitekim, bu mahalle kavgasının dışına çıkmağa her teşebbüsünde, iki tarafın liderleri de yüksek seviyelerini göstermekte gecikmemektedirler. Apaydın Yatağan ilçe kongresinde cakah cakalı "Yeter! Söz milletindir.." diye bağırdıktan sonra "milletin nasıl bir başvekil istediği" sualini söyle cevaplandırdı:

"— Başvekil bugün bir baraj, yarın bir santral açmalıdır!" Söz, bütün Türkiyeyi kahkahalarla güldürdü.

Ama, öteki hizibin âllâmeleri Apaydından geri olmadıklarını süratle belli ettiler. Biri, şöyle buyurdu:

"— Bu ne biçim hükümettir! Vergi alıyor.. Sen adam ol da. vergi alacağına dışardan yardım temin et!"

Bitirdiğimiz hafta Türkiye o meselelerle meşgulken, A.P. işte bu meseleyle meşguldür.

14'ler

Takkenin altındaki

Haftanın başında Brükselde, Orhan Kabibayın evindeki telefon uzun uzun öttüğünde, salonda bulunan iri, yakışıklı, güler yüzlü bir gencin ağzı kulaklarına varıyordu. Telefona uzanan İrfan Solmazer, hakikaten halinden pek memnun görürüyor, dudaklarındaki geniş tebessüm bir türlü yok olmuyordu. Arayan. Akarada yayınlanan Ur akşam gazetesiydi. Ekspres gazetesi sorumluları, karşılarına çıkan Solmazere:

"— Durum nedir, bir karara vaadiniz mı ?" diye sordular.

Solmazer neşeyle:

"— Çok, ama çok iyi.. Böyle olması hem bizim, hem memleketin lehine.. 22.30 da bir tebliğ yayınlıyacağız. Orhan, arkadaşlarla beraber teligi hazırlıyor" diye cevap verdi.

Henüz varılan kararı bilmedi lerinden başkentli gazeteciler, Solmazerin bu memnuniyetine bir mal veremediler. Ama bir müddet son hazırlanan tebliğe muttali olun durumu kavradılar ve İhtilâl sırası da yakından tanıdıkları mütevazi yüzbaşının memnuniyetinin manasım anladılar.

O gün tam dokuzbuçuk saat süren toplantıdan sonra, şimdiye kadar suyun altında oynanan oyun suyun yüzüne çıkmış ve 14 ihtilalci iki gruba ayrılmıştır. Gruplardan birinde O han Kabibay ve 9 arkadaşı, diğerini ise Alpaslan Türkeş ve iki kişi yer almaktadır. Geri kalan iki kişi ise ortadadır, henüz belirli bir karara varamamışlardır.

Dokuzbuçuk saatlik toplantı Orhan Kabibayın evinde yapıldı. 14'ler den Muzaffer Özdağ ile Mustafa Kaplan toplantıda hazır değildiler. Özdağ bütün ısrarlara rağmen katılmayı reddetmiş, Kaplan ise hastalığı dolayısıyla Brüksele gelememişti.

Kabibay ve Erkanlının önderlik ettiği grup ile Alpaslan Türkeşin fikrini benimseyen iki kişinin çekişmesi halinde geçen toplantı safha safha hızlandı, fikirler safha safha da ha açık belirdi ve incelen ip, sonunda kopuverdi.

Türkeş, Brükselde toplanmaya karar veren ve hareket hatlarını tanzim edecek olan 14 ihtilâlcinin topla tısına üç gün kadar geç geldi. Emel Albay Yeni Delhiden önce Tokyo geçti, Özdağ ile konuştu, bütün ısrarlarma rağmen genç emekli yüzbaşı toplantıya katılmağa ikna edeme Muzaffer Özdağ politikaya atılmaya cağını, Türkiyeye döndükten sonra mi çalışmalar yapmağa kararlı olduğunu, Üniversiteye intisap etmek istediğini belirtti. Hukuk tahsili yapmış olan Özdağ, dışarıdaki vazife bittikten sonra akademik kariyeri benimsemeyi, fakültelerden birinde asistan olarak hayatını idame ettirmeyi düşünüyordu. Başkentte bulunan yakınlarına yazdığı mektuplarda bu açıkça belirtmişti.

Brükseldeki toplantının başına

Türkeş ile Kabibay grubunun ayrı ayrı şeyleri savunacağı belli oldu. Bu ayrılık, toplantının daha hazırlık safhasında suyun yüzüne çıkmıştı.

Brükselde toplanan 14 ihtilâlci, doğrusu ya gösterişi pek sevdiklerinden, çalışmalara üç komisyon' halinde başladılar. Birinci komisyon, cakalı Sosyal İşler Komisyonu adı altında çalışıyordu. Muzaffer Karan, Orhan Kabibay ve Fazıl Akkoyunludan teşekkül eden bu komisyon gruplardan birisini tercih etme durumunda olan iki ihtilâlci üzerinde büyük tesir icra etti. Akkoyunlu Türkeşin safında bulunmayı tercih ediyordu. Fikirleri Türkeşe yatkındı. Aşırı milliyetçilik cereyanının altında bulunan "neden" leri düşünmeğe ihtiyaç görmeden yetişme tarzının verdiği insiyaklarla bu

Orhan Kabibay- Orhan Erkanlı

Çifte kumrular

gruba yönelmişti. Karana gelince, Türkeşle olan beraberliği biraz fazla askerce düşüncelerinin sonucuydu.

Sosyal İşler Komisyonunun çalışmalarının büyük kısmını Kabibayın iki ihtilâlciyle tartışması teşkil etti. Genç Albayı iki ihtilâl arkadaşı iyice tanırlar, 27 Mayıstaki rolünü bilirler, ne derece samimi olduğunu da takdir ederlerdi. Türkeşle olan çekişmelerinin sebeplerini de. beraber bulundukları zaman zarfında yakından takip et mişlerdi. Kabibay, meselenin sonunda galebe çaldı. Akkoyunlu tamamen genç ihtilâlcinin tarafına yöneldi. Karana gelince içindeki küçük tereddüde rağmen gene de Kabibayla beraber hareket etmekten kendisini alamadı. Acaip isimli Moral Komisyonu Erkanlı, Solmazer, Köseoğlu ve Ahmet Erden müteşekkildi. Er, 27 Mayıs İhtilâlinin hazırlık safhasında İstanbul' da Erkanlıyla yakından temas etmiş, onun hücresinde çalışmış, bazı meselelerde Erkanlıya son derece inanmıştı. Buna rağmen Türkeşle beraber olmayı, daha kolay Ve fikrine uygun buluyordu. Emekli jandarma yüzbasısı üzerinde, Erkanlı ve arkadaşları fazla durmadılar.

Ekonomi Komisyonu meseleler tizerine adamakıllı eğildi. Bu komisyonun görevi diğerlerine nisbetle biraz daha ağırdı!

Çalışmalar, 14 ihtilâlcinin Türkiyeye döndükten sonra kuracakları yeni siyasi teşekkülün ilk çalışmaları mahiyetinde oldu. Bu mesai sonunda dağınık fikirlerin organize edilmesi düşünülüyor, kâğıda dökülmesi arzulanıyordu.

Ancak, Türkeşin gelmesine takaddüm eden günlerde, Brükseldeki ihtilâlcilerin arasında küçük pürüzler başgösterdi. Türkeş gelince pürüzler büyüdü.

Yeni Delhide bulunduğu müddetçe, yurt içinde kimlerle ve ne şekilde haberleştiği, kimlerle ve ne şekilde temas ettiği bilinen Türkeş, toplantının başında hiçbir girizgâha lüzum görmeden yeni bir siyasi teşekkülün Türkiyede muvaffak olması ihtimalinin azlığından bahisle, mevcutlarla idare etmenin lüzumunu belirtti. Mevcutlardan C. H. P. ile anlaşılmasının imkânı -Türkeşe göre- yoktu. Hal böyle olunca büyük halk kitlelerini sinesinde barındıran siyasi teşekküle atlamak gerekiyordu. Bu teşekkül şimdilik A. P. idi. Üstelik A. P. içindeki mücadele, Türkeş gibi düşünenlerin lehine tecelli etmiş, A. P. de köşebaşları tutulmuştu. •

Emekli Albaya, ihtilâle kendisinden daha fazla karışmış, daha fasla nüfuz etmiş ve ihtilâli daha fazla benimsemiş iki arkadaşı cevap verdiler. Kabibay ve Erkanlı, Türkeşe, düşüncelerinin yanlış olduğunu söylediler. Türkeşin içine girmelerini teklif ettiği kitle İhtilâl lâfıyla tüyleri diken diken olmakta, 27 Mayıs markalı sigara içenlere dahi düşman gözüyle bakmakta, Mayıs ayının 27. gününü takvimlerden' çıkarmayı düşünmekteydi. Nasıl olur 14 ihtilâlci bu kitleye dayanarak politika hayatına atılabilirdi-? İki genç ihtilâlci heyecanlıydılar. Erkanlı, aralarına katılınmak istenilen kitleyle taban tabana zıt fikirde olduklarını söyledi. Kabibay ise Türkiyede yaptığı temaslar sonucunda vardığı yargıyı anlattı.

Kabibaya göre, memlekette mevcut siyasi teşekküllerden şikâyet çoktu. Hava lehlerineydi. Yeni bir görüşü, bu fikirlerini kesin olarak, yuvarlamadan halkoyuna sunacak bir siyasi teşekkülün Türkiyedeki bugünkü siyasi ortamda şansı vardı. Onun için bu yönden hareket etmek daha doğru olurdu.

Erkanlı ve Kabibay daha sonra Türkeşe bazı İhtilâl hatıralarından bahsettiler. İhtilâle tekaddüm eden günlerde konuşulanları hatırlattılar. Solmazer ve Taşer iki Orhanı desteklediler. Ama emekli Albay fikrinden caymıyordu. Doğrusu istenirse diğerleri de fazla ısrar etmediler.

İki parçalı oyun

İşin sonucu, çok evvel bilinen şekilde oldu. 14 lerin oynadığı oyunun perdeleri inerken iki grup teşekkül etti. Türkeş, Baykal ve Ahmet Er bir tarafa, diğer ihtilâlciler bir tarafa, yöneldiler.

Türkeşçilerden Baykal, uzun zamandan beri Türkeşle aynı fikirdedir. Türkiyeyi ziyareti Kabibayın temaslarının bir nevi kontrolü mahiyetinde oldu. Kabibay bunu bile bile fazla ses çıkarmamış, henüz 13 Kasım olayı vukua gelmeden Türkeşin 1 numaralı adamı durumunda olan Baykalın yanında dolaşmasından fazla yakınmamıştır.

Esin, Türkeşin grupuna dahilmiş hissini verdiyse de, aslında diğer arkadaşlarıyla beraberdir. Genç emekli yüzbaşı herşeye rağmen karşı olduğu fikrin adamlarıyla bir araya gelip küçük politik denemelere katılmayı arzulamamaktadır. Esini Türkeşci yapan, eski Albayın şahsına olan bağlılığı ve onda vehmettiği kıymetlerdir.

İş fikir sahasına dökülünce küçük yüzbaşı A. P. li "beğ" lerle yürümeyi reddetti.

Ertesi gün Baykal, Türkeş ve emekli jandarma yüzbaşısı Ahmet Er hariç, diğer ihtilâlciler Kabibayın evinde toplandılar. Bir tebliğ hazırlayacaklar ve durumu halkoyuna sunacaklardı. Böylece, çok eskiden -hacta 13 Kasım olayından evvel- mevcut ayrılık, resmiyet kazanmıştır.

Kabibayın etrafında toplanan ihtilâlciler Türkiyeye döndükten sonra müşterek hareket etmeğe kararlıdırlar. Ancak bunlar, durum ne olursa olsun 27 Mayısta karşı oldukları zihniyetin gene karşısında olacaklardır. Kabibay ve arkadaşları 27 Mayıs İhtilâline ihanet etmemeye kararlıdırlar. Kabibay bu konuda:

"— 27 Mayısı inkar, kendimizi inkâr demek olur" demiştir.

İki yıldır bir yılan hikâyesine benzeyen 14 lerin macerası böylece sona ermiştir. Türkeş istirahat etmek üzere Londraya gitmiş; Erkanlı, Akkoyunlu ve Köseoğlu memleket hasretini gidermek üzere otomobille Türkiyeye doğru yola çıkmışlardır. Üç ihtilâlcinin pazartesi günü Edirneden sınırı geçmeleri beklenmektedir. Ancak, esrarlı hava dağılmış olup 14'lerin, yurt içinde olduğu gibi dış görünüşleri itibariyle de bir kuvvet olmadıkları, ciddi mana ifade etmedikleri gerçeği herkes tarafından anlaşıldığından yeni misafirler sadece belli çevrelerin alâkasını çekecektir ki gelenlerden bilhassa Erkanlı bu belli -mimli de denilebilir- oyununa gelmeyecek kadar hem akıllı, hem vatanseverdir.

Alpaslan Türkeş

Mal malı buldu

Tatlısu Kahramanları

İhtilâlden sonra, D. P. nin mimli elemanları dahi tasfiye edilememiş, o devrin vurguncularının vurgunları yanlarında kâr kalmış, banlar tarafından finanse edilen bir kampanya neticesinde rüyada görülse hayra yorulmayacak isimiler 27 Mayıs ruhunu temsil etmesi gereken bir Parlamentoya takım taklavat sızmışlar»

Bu, bir şikâyettir. Böyle düşünen, pekâlâ bulunabilir. Ama bunun tepkisiyle, Türkeşçi olmak!

Parlamento iyi çalışmamış. Çirkin Politikacı sınıfı, gene sesini duyurmuş. Bu İsmet Paşa da, Demokrasiyi kurtaracağım diye olmayacak adamlarla aynı masaya oturmayı kabul etmiş, onların nazını aylarca çekmiş. Bunun neticesi olarak hiç bir şey yapılmamış. Demokrasi yürümemiş.

Bu, bir şikâyettir. Böyle düşünen, pek âlâ bulunabilir. Ama bunun tepkisiyle, Aydemirci kesilmek!

Yıllardır, devrimlerden hep taviz verilmiş. Arap harfleri öğreten Kuran kursları memleketi sarmış, bazen Ramazanda açık lokanta bulunmamış, yobazlar yüz bulup azmışlar. Halkevleri kapatılmış, Köy Enstitüleri dejenere edilmiş, din propagandası alıp yürümüş.

Bu, bir şikâyettir.. Böyle düşünen pek âlâ bulunabilir. Ama bunun tepkisiyle, eli bayraklı Moskova ajanıyla işbirliği yapmak!

İktisadi durum hâlâ düzelmemiş. Enflasyon politikasının vahim tahribatı daha önlenememiş. İş hayatı, belini doğrultamamış. İşsizlik azalmamış. Köylerden şehirlere akın devam ediyormuş. Çoğalan nüfusa karşı tedbir alınmaması tehlike doğuruyormuş. Yarına güven kalmamış.

Bu, bir şikâyettir. Böyle düşünen, pek âlâ bulunabilir. Ama bunun tepkisiyle Menderesi aramak!

İşte bütün bunlaradır İd, bizim güzel türkçemizde "Gâvura kızıp oruç bozmak" derler.

Zira Türkeş? İçine karışıp söz sahibi olduğu İhtilâlden sonra D. P. döküntülerini tasfiye değil, organize eden adam..

Zira Aydemir? Demokrasiyi yaşatmaya değil, katletmeye hevesli bir maceracı..

Zira Moskova ajanı? Devrimlerin yanında değil, onun tam karşısında olan adam...

Zira Menderes? Bugünkü bütün sıkıntıları on yıl eliyle hazırlayan ve memleketin bütün iyi niyetli, temiz evlâtlarım tek kurtuluş çaresi olarak ihtilâlle karşı karşıya bırakan adam..

Şimdi, memleket havasına bir sükûnetin geldiği ve daha serin kafayla düşünmek imkânının belirdiği şu sırada toplumumuzun her çevreden ve her meslekten insanının görevi gerçekleri olduğu gibi takdir etmek, kendisine ancak ondan sonra bir hareket hattı çizmektir. Bir süre hepimizi pençesi altına almış keşmekeşi, bundan başka yoldan kapı dışarı etmek imkânımız yoktur. Keşmekeş, önce kafalarımızdan çıkıp gitmelidir.

Hariçten bir gazel

Brüksel toplantısının fiyaskosu, eski A. P. li Cevdet Perinin sansasyonel bir açıklamasıyla süslenmekte gecikmedi. A.P. nin kurucusu, bir Parlamento heyetiyle Avrupaya gittiğinde o sırada meşhur Paris Toplantısı vesilesiyle oraya gelmiş olan Türkeş tarafından ziyaret edildiğini bildirdi ve Türkeşin talebi üzerine yapılan görüşmede konuşulanları anlattı. Cevdet Perinin şimdi belirttiğine göre İhtilâlin Kudretli Albayı A. P. ye girip politika yapmak niyetini söylemiş, böylece, A. P. içindeki ırkçı ekalliyetle zaten bilinen temaslarını teyit etmiştir. Türkeş - Perin konuşmasının açıklanmasından anlaşılan, daha İhtilâlin ilk aylarından itibaren M. B. K. içinde bir grubun iktidara oturmak için rejimi değiştirecek plânlar yaptıkları, bir yandan "Kuyruk" dedikleri kimselerle diğer taraftan münasebet halinde bulundukları, bütün gayretlerinin o tarihte halkın gözdesi durumundaki C. H. P. yi zedelemek olduğu -Dunda başarı kazanmışlardır-, eski D. P. nin basım kesip gövdesine el koymak suretiyle İhtilali dejenere etmek niyetleridir.

Takkenin düşüp kelin meydana çıkması, bugüne kadar kapalı kalmakta inat etmiş az sayıda genç gözü bile açmaya yetti.

Dış İşleri

Bir misafir

Alman Lufthansa şirketinin dev uçağı Esenboğada piste indiğinde, saatler 23.05'i gösteriyordu. Pistin etrafında bekleşen gazetecilerde bir kaynaşma oldu. Foto muhabirleri flâşlarını hazırladılar. Uçak homurtularını kestiğinde ve merdiven uçağın kapısına yaklaştığında alandaki gayret daha da kesifleşti. Fakat ortalıkta, âlâyişten eser yoktu.

Saat 23.07'de bütün gözler dev uçağın açılan kapısındaydı. İlk inen, hasır şapkalı bir kadın ~ oldu. Onu mühmel kıyafetli bir diplomat takip etti. Daha sonra pistin etrafına çepçevre sıralanmış olanların bekledikleri misafir merdivenlerde gözüktü. Uzun boylu, güleç yüzlü, sempatik

Averoff Erkinle birlikte Esenboğada

Ticaretsis ziyaret

tavırlı yolcu Yunan Dışişleri Bakanı Averoff - Tossizza idi.

Sempatik Dış İşleri Bakanı ağır ağır merdivenlerden inerken foto muhabirleri harıl harıl çalışıyorlardı. Averoffu son basamakta Dışişleri Bakam Feridun Cemal Erkin karşıladı. Averoffun Erkine ilk hitabı:

"— Çok yorgunum" şeklinde oldu. Sonra iki diplomat son derece samimi bir şekilde uçağın bulunduğu kısımdan Şeref Salonuna doğru ilerlediler. Bu arada Averoff meslekdaşı Erkine hafifçe:

"— Hangi lisanla konuşalım?" diye sordu. Erkin buna:

"— Fransızca" diyerek cevap verdi. İşte bundan sonradır ki Türk gazetecilerinin ayakları suya erdi. Zira bir kaçı müstesna, hiç biri fransızca arılamıyordu.

Şeref Salonunun kapısında Averoff kendi Elçilik mensuplarının büyük ilgisiyle karşılandı. Averoffun Şeref salonunda ilk istediği şey bir sigara oldu. Yunan Dış İşleri Bakanı bu arzusunu: .

"— Bir sigara içebilir miyim?" diyerek ifade etti. Bir Türk gazetecisinin uzattığı Yeniharman sigarasını da sert olduğu vs alışık bulunmadığı sebebiyle kabul etmedi. Bu defa Yunanlı diplomatlar kendisine bir Makedonya sigarası uzattılar. Sigarasından bir kaç derin nefes alan Averoff bundan sonra Ankara Radyosu mikrofonu ile bir mesaj verdi. Bu mesajında Türk - Yunan dostluğundan ve Türkiye başkentinde bulunmaktan zevk duyduğundan bahsetti. Mesaj fransızcaydı. Daha sonra ise sohbet başladı. Averoff sarı renkli koltuklardan sağda bulunanına oturdu. Yanında Feridun Cemal Erkin vardı. Gazeteciler suallere başladılar. İlk sual ziyaret ile ilgili idi. Averoff bu suale:

"— Bir proğram yok. Görüşmelerimizde bazı pürüzleri gidereceğiz. Bunun için değerli dostum Erkine inisiyatifi bıraktık. Kendisi pürüzleri ortaya koyacaktır" diyerek cevap' verdi.

Bundan sonra bir başka gazeteci ilgi çekici bir 'konuya temas etti. Türkiye ve Yunanistanın müşterek bir turizm plânı olacak mıydı? Averoff bu suale de cevap verdi:

"— Bu suali bana İstanbulda da sordular. Pek' tabii ki iki memleketin bu konuda müşterek bir plânı olmalıdır. Ancak bana bir rivayetten de bahsettiler. Yunanistanda turistlere, Türkiyeye gitmeyin diye propaganda yapılıyormuş. Bundan, benim haberim yok. Bu konuda kat'i delil isteyeceğim. Bizim menfaatlerimiz müşterektir."

Bir başka gazeteci ise Türkiyeye yapılacak dış yardım meselesine ve kurulan Konsorsiyuma temas etti. Yunan Dışişleri Bakanının bu konuda fikri son derece müspetti. Averoff bu konuda:

"— Hepimiz Türkiyeye yardım etmeliyiz. Konsorsiyum çok iyi bir şey. Türk hükümeti çok iyi çalışıyor" diyerek konuştu.

Daha sonra da gazetecilerle sohbetini derinleştirerek bazı özel konulara dokundu. Averoff her iki memleketin basınına bir parça dikkat tavsiye etti. Sonra şöyle dedi:

"— Bazı iğneleyici noktalar oluyor. Bize asıl, siz yardımcı olun."

Yunan Dışişleri Bakanı Averoff, bundan sonra yerinden kalktı ve Şeref Salonunun kapısında bekleyen emrine tahsis edilmiş bulunan şahane Cadillac'a bindi. Solunda Feridun Cemal Erkin vardı. Otomobil konvoyu şehre müteveccihen hareket etti. Averoffa Ankara Palasta bir daire tahsis edilmişti.

Dostca konuşmalar

Yunan Dışişleri Bakanının, geldiği o gece söylediği gerçeğin ta kendisidir. Ziyaret, iş ziyaretinden çok fazla bir dostluk ziyaretidir. Feridun Cemal Erkin Atinaya NATO toplantın dolayısıyla gittiğinde Averoff kendisini ayrıca bir kaç gün misafir etmiş, iki devlet adamı şahsi ahbaplık kurmuşlardır. XX. Asrın ikinci yarısında siyasi temaslar resmi seviyeden ziyade şahsi dostluk masası etrafında yapıldığından böyle münasebetler çok faydalı olmaktadır. Nitekim Erkin bir başka müttefikimizi, İram bu sebepten ziyaret etmiştir.

Haftanın sonunda başlayan müzakereler, iki memleket arasında bir mesele bulunmadığını, hele dış politika konusunda tamamile aynı görüşe sahip bulunulduğunu derhal ortaya çıkardı. Menfaatleri aynı, düşmanları aynı, kendilerini tehdit edebilecek tehlike aynı olan Türkiye de, Yunanistan da Batı blokunun sadık üyeleridir. Averoffun "pürüz" diye ifade ettiği hususlar daha ziyade Türkiyedeki Rumlarla Yunanistandaki Türklerin durumu ve Patrikhaneyle İstanbul Rum cemaatinin münasebetidir. Bunlar, sadece çetrefil ve kökleri uzak maziye dayandığından dolayı bir türlü halledilemeyen işlerdir. Yoksa, ne bir acele ve vahim tarafları vardır, ne de ciddi önem taşımaktadırlar.

Konuşmalarla bir başka konusu-

Gelecek haftadan itibaren

Bütün Subaylar
Bütün Sendikacılar
Bütün İş adamları
Bütün Üniversiteliler
Bütün Yazarlar

AKİS'te yılın en alâka çekici
yazı serisini bulacaklar

Almanya'da Naziler iktidara nasıl oturdular

Derleyen : Metin TOKER

AKİS — 431

nu, tabii Kıbrıs işi teşkil etti. Erkin de, misafiri de Adada zaman zaman belirecek kıvılcımların ancak iki memleket umumi efkârı soğukkanlı halde tutuldukları ve bunda Basın yardımcı olduğu takdirde alev haline gelmeyeceğinde ittifak ettiler. Bunun tedbirlerinin müştereken alınması gerektiği noktasında fikir birliğine vardılar. Bu meselede. Atina Hükümetinin daha kritik durumda bulunduğu açıktır. Türkiyede Kıbrıs işi iç politikadan çoktan çıkarıldığı halde, Yunanistanda Muhalefet bunu Karamanlise karşı bir silâh gibi kullanmaktadır.

İdare

Hukuk'a guguk!

Ticaret Bakanı Prof. Muhlis Ete, iki elini yanlara açarak:

"— Ben iktisatçıyım, hukukçu değilim. Onun için derdinize deva «lamam" dediğinde Ticaret Bakanlığının makam odasında buram buram terleyen Ankara Barosu avukatlarından Abdülkadir Urasın gözleri fal taşı gibi açıldı. Sonra kekeleyerek:

"— Aman beyefendi, nasıl olur? Haklı olduğumuzu biraz evvel teslim ettiniz. Elimizde bir de Danıştay kararı var. Hakkımızı alamıyoruz" dedi. Fakat isminin başında azametli Prof. ibaresi bulunan gözlüklü Bakan cevap vermedi. Mülâkat sona ermişti.

Abdülkadir Uras evraklarım topladı, sonra Bakanın odasında bulunan Bakanlığın Hukuk müşavirine şöyle bir nazar atfederek kapıdan dışarıya çıktı. Başım daha sert kayalara çarpmağa niyetli bir hali vardı.

Bir ithalât ve ihracat firmasının avukatı Abdülkadir Urasın başına gelenler, pişmiş tavuğun başına gelmemiştir.

Hikâye aslında 1960 yılında başladı ve bir yılan hikâyesi uzunluğunda devam etti. 1960 yılı İzmir Fuarı için ithal edilen ve Eskenazi firmasına ait bulunan mallan taşıyan Ava-Maria gemisinin Portsaitte ikamete mecbur edilişi malların İzmir Umanına bir günlük bir tehirle gelmesine Kol açtı. Meri yönetmeliklere göre Ticaret Bakanlığı malların ithaline müsaade etmedi. Mallar gümrüğe alındı. İthalât sirküleri bunu âmirdi. Eskenazi firması da âmir hükümlere baş eğdi. Ne var ki, tam o sırada Pakistan ve İngiltereden gelen ve gecikmeyle limana giren ithal mallarına ayrı muamele yapıldığı haber alındı. Firma hemen harekete geçerek kendisine de emsallerine yapılan muamelenin yapılmasını talep etti. Üstelik bu arada Bulgaristandan gecikmeyle gelen bir başka mala da ayni kolaylık gösterilmişti. Eskenazi Firması, durumu Ticaret Bakanlığına sundu. Müracaata Ticaret Bakanlığı 28.7.1981 tarih ve Özel 14650 sayı ile ve Ekrem Geriş imzasıyla bir cevap verdi. Bakanlık yetkilisi cevabında Fuar rejiminin özel bir ithal rejimi olduğundan bahsediyor ve 4 sayılı sirkülere göre muamele yapılacağını ifade ediyordu. Bereket o sırada bir yönetmelik tâdili yapılmış ve malların bir kısmının ithali mümkün görülebilmişti. Bu bakımdan Ticaret Bakanlığı gecikmiş bulunan malların 26 bin 470 dolarlığının 1961 İzmir Fuarı Japonya Kontenjan listesine ilâve edilebileceğini bildiriyordu. Geriye kalan 8 bin 464 dolarlık kısmın ithali ise asla ve kat'a mümkün değildi.

Averoff uçaktan iniyor
Hoş geldi, sefalar getirdi!

Abdülkadir Uras
Al sana, hukuki

Bakanlığın bu cevabı, firmanın avukatmın garibine gitti. Ticaret Bakanlığından iş çıkartmanın, zaman zaman denildiği gibi başka bir yolu mu vardı ki?

Avukat, müracaatını zamanın Ticaret Bakanı Mehmet Baydura yapmağı düşündü. Bayduru makamında ziyaret etti ve meseleyi anlattı. Devrin Ticaret Bakam, avukatı haklı buldu ama, Bulgaristandan gelen mallara yapılan muamelenin kendilerine yapılamıyacağını kati bir lisan ile 1-fade etti ve :

"— Onlara izin verdim. Size veremem" dedi. Avukat Uras sebebini sorunca, cevap vermeğe lüzum görmedi.

Eskenazi Firması ve Avukat Uras yılmadılar. Hakkın Ur kuvvet olduğunu, hakların çiğnendiği devirlerin 27 Mayıs ile hak ile yeksan olduğunu ispat için Cumhurbaşkanlığına, Kurucu Meclise, Başbakanlığa 1 ve Parti Başkanlıklarına telgrafla durumu bildirdiler. Bunun üzerine Başbakanlık, Bulgaristan misullü muamele yapılmasını Ticaret Bakanlığına telkin etti. Fakat Bakanlığın verdiği müsbet cevap, malların gene sadece bir kısmına taalluk etmekteydi. Avukat Uras, bu defa son çareye başvurdu ve "Türk Milleti Adına Kaza Yetkisini kullanan Danıştaya başvurarak dâva açtı. Danıştaydan dâva ile ilgili karar, Esas No: 1961/3383 Karar No: 1962/3184 ile çıktı. Danıştayın ittifakla verilmiş kararında muamelenin usulsüzlüğü bildiriliyor, ithalata izin verilmemesine mütedair Bakanlık kararının iptaline hükmolunuyordu. Davacılar adaletin tecellisine pek sevindiler ve soluğu ellerinde karar suretiyle Ticaret Bakanlığında aldılar. Fakat sevinçleri pek kısa sürdü. Zira Bakanlığın Hukuk Müşaviri 20 Temmuz tarihli ve 12096 sayılı bir yazıyı mehaz kabul ederek konuştu ve henüz kararın kendilerine tebliğ edilmediğinden bahsetti. Davacılar bunu da temin ederek bir kere daha Hukuk Müşavirine gerdan kırdılar. Fakat müşavir, bu defa da kararı beğenmediğini hukuk diplomasına hak kazananları şaşırtan bir fütursuzluk içinde ifade ediverdi. İşte Abdülkadir Urasın takkesini tepesinden fırlatan da bu oldu. Hukuk Müşavirine hitaben:

"— Beyefendi, nasıl olur? Danıştayın kararları kesindir. Sizin beğenmemeniz, icrayı durdurmaz. İstiyorsanız, tehir-i icra talebinde bulunursunuz ama gene de karara boyun eğmek zorundasınız" dedi.

Fakat Ticaret Bakanlığının zorlu Hukuk Müçaviri "Nuh" diyor "peygamber" demiyordu. Urasa Bakanlıktan, ithal müsaadesinin Danıştay

kararına rağmen verilmeyeceği ifade edildi. Avukat bir kere daha Ticaret Bakanlığının mermer merdivenlerini düşünerek indi ve hemen kaleme sarılarak bir protesto yazdı. Bu protestoda, Danıştayın kararının kesinliğinden bahsediliyor ve 24 saat zarfında ilâmın tanınması suretiyle icraya tevessül edilmedi isteniyordu. Noterlik vasıtasıyla çekilen protestoya da bir cevap alınamadı.

Şimdi Avukat Uras ve firması, Türkiyede adaletin keskin kılıcına hukuk müşavirlerine de boyun eğdirecek mercii aramaktadırlar.

Asayiş

Acı gerçekler

Vakit gece yarısını biraz geçmiştir.

Van gölünün yakamozlanan suları, civarı garip bir havaya bürümüştür. Gölün kenarındaki şipşirin kasabada çıt çıkmamaktadır. Duyulan sâdece sert postal sesleri ve askerce emirlerdir. Tatvan kasabasını saran bu sessizliğin bir özelliği vardır. Bu adeta korkunun sesidir. Kasabanın sırtını dayadığı sık ağaçlı tepenin gölgelediği kıyıda sağa sola koşanlar,- üçer beşer kişilik gruplar halinde dağılanlar, telaşlı ayak sesleri ve mavzerlerin emniyet tetiklerinin açılıp kapanmasının çıkardığı madeni sesler.. O gece Tatvan ilçesinin sessizliğini sâdece bunlar bozmaktadır.

Bütün bunların devam ettiği gece, iri bir dişbudak ağacının altında yan gelmiş beş - altı jandarma eri kendilerine doğru gelen jipin motör sesini duyup toparlanmağa çalıştılar. Ama gelenler toparlanmalarına meydan vermedi.. Jandarma erleri korkuyla ayaklandılar. Gelenler üç kişiydi. Genç, bıyıklı olanı, henüz oturduğu yerden kalkmağa fırsat bulamıyanına sordu:

"— Ne oturuyorsunuz?. Aramaya karışsanıza.. Burada neden pinekliyorsunuz?"

Jandarmalar, sabahleyin gördükleri genç adamı tanıdılar. Gelen İçişleri bakanı Kurutluoğluyla, Milliyet Gazetesinin geziyi takip için gönderdiği muhabiri Orhan Tokatlıydı. Halâ toparlanıp kalkamamış olanı, gazeteciye doğru ayağını uzattı. Postalının altı delinmiş, parçalanmak üzereydi. Ayakkabının azından bin kilometrelik bir mesafeyi katetmiş olduğu belliydi. Ayağını bir müddet gazeteciye gösterdi, sonra:

"— Bununla mı, eşkiya takibine çıkayım beyim?. Bunlarla mı savaşayım?" dedi.

Genç gazeteci ve arkadaşları başlarını önlerine eğdiler, geldikleri gibi çekip gittiler.

O gün, İçişleri Bakanı Kurutluoğlu. Bitlisten Vana gitmek üzere Tatvana -Allahtan o yolu seçmişti- uğradığı sıralarda Tatvana 8 kilometre mesafede 10 saki bir kamyon dizisini soyup soğana çevirdi. İçişleri Bakanını Tatvan doğrusu son derece iyi istikbâl ediyordu. İşin güzel tarafı, Bakan Vana giderken diğer yolu takip etseydi, eşkiya hiç gözünün yaşına bakmadan kırmızı plâkalı otomobili durduracak ve Kurutluoğlunu soyup soğana çevirecekti. Üstelik şakilerin belki de bu soygunu, şimdiye kadar yaptıkları en ünlü ve en kârlı soygunları olacaktı.

Bir başka hikâye

Sıcak beyinleri sulandıracak kadar fecidir. Siirt dağlarının taçsız kralı Koçero, ünü kendisine yaklaşan bir başka şaki Davudo ve birkaç arkadaşı irice bir taşın arkasında sıcakla başetmeğe çalışmaktadırlar. Koçero kendisine getirilecek yeni bir tüfek ve mermileri almak üzere buraya gelmiştir. Senelerdir dağlarda dolaşan, halkın dilinde büyük ünü olan, Siirt ve civarında koca koca jandarma müfrezeleriyle keklikle oynar gibi oynayan Koçeronun tüfeği bir hayli eskidir. Ünlü şaki bunu değiştirmek için randevusuna gelmiştir. Bu sırada Koçeroyu izliyen jandarmaya bir ihbar yapılır. İhbarı yapan 15 - 20 kişilik bir müfrezeyle birlikte Koçeronun bulunduğu mevkie götürülür. Şimdi jandarmalar ve eşkiya karşıkarşıyadır Jandarma eşkıyayı sarmayı düşünmez. Karşısında mevzie girer ve karşıdan başlayan ateşe mukabele eder.

Sahir Kurutluoğlu
Postu bırakıyordu

Bu sırada Koçero Davudoyu feda etmiş, daha doğrusu Davudo ustasının kendisini kurtaracağından emin olduğu için jandarmayla karşılıklı mermileşmeğe başlamıştır. Arkası açık olan Koçero tilki sessizliğiyle savuşmuş, jandarma bir müddet sonra teslim olan Davudoyu alıp alâyı vâla ile Siirte getirmiştir. Getirmiştir ama Siirt yerlisi dudağında bir tebessüm:

"— Hıh.. Koçero, Davudoyu burada komaz.. Kaçırır yakında.." demektedir. Koçeroya gelince, kimbilir hangi dağın hangi yönünde veya kendisine yataklık yapan köylerden hangisindedir.

Davudo, halen Sürt Cezaevindedir. Koçero kendisini kaçıramamıştır. Ama halkın dilinde Davudonun bir gece sırra kadem basacağı destandır.

Bu hikâyenin büyük bir kısmı şişirilmiş, mübalâğa edilmiş, pek çok kısmı uydurulmuş olabilir. Ama hiç değilse yüzde biri gerçektir .

Bir üçüncüsü

Kurutluoğlunun gezisini izleyen gazeteciler yer yer enteresan olaylara ve konuşmalara şahit oldular. Etrafı teftiş ederken, Siirt valisi Nurettin Hazerin, acı acı içini çekerek gazetecilere söylediği söz basın mensuplarına durumu özetledi. Hazer:

"— Halkta geçim derdinden, iktisadi zorunluklardan suç işlemeye zaman ve mecal yok. İçlerinde suç işleme isteği kalmamış. Yoksa dağa, kim çıksa, buralarda şakilik yapabilir..." dedi.

Gene aynı teftiş sırasında bir jandarma astsubayı gazetecilere yana» yakıla dertlendi:

"— Vazife vazifedir. Koşalım, vuruşalım... Eşkiyayı takip edip göz açtırmıyalım.. Ama gelgelelim neyle? Sonra şurada bir kör kurşun beni alıp götürse karımı, memleketi olan Geyveye götürecek param yok.. Paramız yok."

Geride bıraktığımız haftanın başında İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu, başkentten hareket ederek Doğuya doğru yola çıkarken bu gerçeklerin hemen hiçbirinden haberdar değildi. Gerçi gelen resmi raporlardan, istihbarattan bazı şeyler biliyor, Doğu illeri milletvekillerinin anlattığı hikâyelerden birçok şeyi öğrenmiş bulunuyordu. Ama bütün bunları yerinde görmesi, halkla temas ederek çıplak gerçeği öğrenmek isteği ileride alınacak tedbirler bakımından kendisine büyük fayda temin etti.

Bakan evvelâ Gaziantepe uğradı.

Resmi temaslarını yaptı. Bakanın geleceği daha evvelden bilindiğinden gerekli tedbirler alınmıştı!

Valilerin verdikleri raporlar her ne kadar durumu resmi ağızın ifade edebileceği kadar ifadeye çalışıyorsa da, pek çok gerçeğin sadece şöylece yanından gelip geçmekteydi. Kurutluoğlu bunu gezisi sırasında daha alt kademelerle yaptığı temaslarda ve halkla konuşmalarında buldu.

Bakan Gaziantepten Maraşa, Maraştan Urfaya geçti. Antep, Maraş, Urfa şâkilerden ziyade kaçakçılardan şikâyetçiydi Sınır şehirlerinde kaçakçılık bir meslek halindeydi. Daralan iktisadi zorunluk çemberi kaçakçıları biraz daha gözü pek, bi--az daha cesur, 'biraz daha cüretkâr yapmıştı. Sınır boyunca alınan tedbirler bir bakıma tesirini göstermişti. Göstermişti ama anadan doğma kaçakçı, bunları hiçe saymayı gene beceriyordu.

Şakiler Ve kaçakçılar birbiriyle pek dosttular. Dostlukları aynı güce karşı koymadan ileri geliyordu. Yoksa, şakiler bol paralı kaçakçıyı soymayı pek fazla arzuluyor, üstelik kıstırdığı yerde de bundan geri kalmıyordu.

Bakan Urfadan sonra, şakilerin üs ittihaz ettikleri Siirt iline yöneldi. Siirt ve civarındaki dağlar uzun zamandan beri eşkiya için mesken edinilmişti. Dağda her kovukta eli silâhlı bir kanun kaçağına rastlamak mümkündür. İlgililer Bakana şu gerçeği açıkladılar:

"— Bunlar, hapishaneden kaçıp, dağa çıkmış, bundan dolayı kanuna karşı savaşan insanlar değildir. Düpedüz eşkiyadır ve neredeyse bunu meslek, hatta babadan oğula intikal eden bir miras haline getirmişlerdir."

Bakan Siirt dolaylarında bir gerçek daha öğrendi. Köylü burada dolaşan eşkiyayla zaman zaman birlik oluyordu. Bunun sebebi muhtelifti. Yataklık yapanlar, bunu ya korkudan veya eşkiyanın dillere destan olan hikâyelerine hayranlığından yapıyordu. Öyle ki ünü bütün Doğuyu sarmış Koçero için Siirt havalisindeki köylü:

"— Dünyadan namus kaybolsa Koçero bulup çıkarır. O mazlumun babası, zalimin düşmanıdır" demektedir.

Kötü idarelerin, kötü zihniyetin, kötü memurun ve cehaletin destek olduğu düşünce, kendisini ezmeğe çalışana karşı Koçeroyu esatiri kahraman yapıvermiş, üstüne şarkı düzdürmüş, çocukları korkutmak için kullanılan isim haline getirivermiştir. Bir memur rüşvet almağa mı yeltendi, köylünün ağzından "Afi Koçero.. Vah Koçero" düşmüyordu. Jandarma biraz sert mi davrandı, "Ah Davudo.. Vah Davudo" sedası yeri göğü sarıyordu.

Bütün bu düzen içinde kırık dö kük emniyet tedbirleriyle Siirt dağlarını temizlemek gerçekten güç olacaktır.

Kısasa kısas

Bir başka gerçek Hükümet kuvvetlerini ve Devlet otoritesini Doğu illerinde güç durumda bırakmaktadır. Ağa takımı, kendisine karşı konmayı şanına yedirememekte, Hükümet ve Devlet otoritesi yerine işini kendi görmektedir.

Vanın Erciş ilçesinde kendinğinden teessüs etmiş bir "gece sokağa çıkma yasağı" mevcuttur. Saat S sularından sonra halk evlerine çekilmekte, dışarı adımını atmamaktadır. Birkaç hafta evvel, eşkiya Ercişin kudretli ağalarından Mehmet Erdincin evini basıp iki arap atını kaldırmıştır. Erdincin buna karşılık tepkisi:

"— Ben bunu onların yanına komam.. İki yerine on arap atını geri almazsam yuf bana" olmuştur. Erdinç ağanın Hükümet kuvvetlerine ihtiyacı yoktur. Kendi işini kendi görecektir. Sonra.. Sonra bu hikâye uzayıp gidecek. Erciş ilçesinin fakir halkı eşkiya "ha bastı, ha basacak" diye gece uykularından olacaktır.

Köylünün bir şikâyeti daha vardır. Ellerinden alınan silâhları. Eşkiya köylüden silâh alındıktan sonra rahatça at oynatmağa başlamıştır. O zaman bütün yalvarıp yakarmalara rağmen Hükümete dert anlatılamamış, silâhlar toplanılmıştır.

Çare

İçişleri Bakanı Kurutluoğlu bütün bunları gördükten sonra bazı tedbirlerin alınması için daha yoldayken karar verdi. Kafasında meseleyi derleyip toparladı.

Şimdi doğu illerimizde bazı illerin valilerinin değiştirilmesi Ve daha dinamik, gözü pek idarecilerin oralara gönderilmesi düşünülmektedir. Ayrıca usun zamandan beri oy meselelerinin işlemesine manı olduğu bir kanunun tatbikine geçilecektir. Men-i Şekâvet kanununun gereği kadar işlemesi için tedbirler alınacaktır. Ayrica eşkiyaya yataklık yapanlar ağır surette cezalandırılacaktır.

Bütün bunların dışında askeri birlikler jandarmaya yardımcı olacaktır. Doğuda bu konuda Ordu şimdiye kadar boşu boşuna bir kenara bırakılmış bir kuvvettir. Ordunun meseleyle yakından ilgilenmesi büyük pürüzleri ortadan kaldıracaktır.

Kurutluoğlu, gezisi sırasında ve döndükten sonra verdiği küçük demeçlerde meseleyi fazla önemsemediğini belirtmek istemiştir. Ama haftanın sonunda başkentte bir düğünde Çalışma Bakam Ecevit Kabine arkadaşına yaptığı bir şakayla gerçeği mizah yolundan ifada etmiştir. Ecevit, Kurutluogluna:

"— Sahir bay, gezide sen mi eşkiyayı, eşkiya mı seni kovaladı? Allah aşkına doğru söyle.." demiş ve etrafta bulunanlar nükteye uzun uzun gülmüşlerdir.

Şakî Davudo gazetecilerle birlikte

Bir kahraman daha...

S A N A Y İ

Enerji

Basının desteği

Evvelki haftanın ortalarında bir gün, Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş, Sıhhiyedeki heybetli Etibank binasının mütevazı toplantı salonunda, gazetecilere hararetli hararetli birşeyler anlatıyordu. Konu, yıllardanberi temcit pilâvı gibi üzerinde dönüp durulan TEK - Türkiye Elektrik Kurumu - konusuydu. Bu defa Bakan -herhalde diğer bakanlıklarla ve bilhassa belediyelerle yaptığı temaslardan ümitleri hayli kırılmış olacak ki- gazetecileri davet etmiş, onlara dâvasını kabul ettirmeğe ve böylece Basının desteğini kazanmağa çalışıyordu. Ama seneler senesi böyle, "nurlu istikbal", "parlak ufuklar" teranelerine pek alışmış olan gazeteciler için bu sözler hiçbir yenilik getirmedi.

Ertesi günkü gazetelerle Radyoda da yayınlanan demecinde Çelikbaş, elektrik enerjisi üretiminin tek bir elde toplanmasının lüzumu üzerinde duruyor, bu amaçla halen Türkiyede nekadar santral, nakil hattı, şehir ve kasaba şebekesiyle ilgili tesisvarsa, kurulacağını tasarladığı Türkiye Elektrik Kurumunun çatısı altında toplanması gerektiğini belirtiyordu. Tasarlanan teşkilât, memlekette yeniden yapılması gereken bütün elektrik tesislerinin inşasını da üzerine alacak, bu iş için gerekli etüd, proje ve kontrol teşkilâtım da bünyesinde toplayacaktı.

Çelikbaş bu tasalının gerçekleşmesi takdirinde doğacak faydaları da şöyle açıklıyordu; Memlekette elektrik işletmesinin tek bir elde toplanmasıyla enerji fiyatları hemen ucuzlayacak, böylece elektriğin en büyük müşterisi olan endüstri sektörü bundan büyük fayda görecek, maliyetler düşecek, mamuller ucuzlayacak, hattâ bu sayede çok kıymetli döviz sağlayan ihracata bile geçilebilecek!..

İlk bakışta câzip bir fikir olarak görünen TEK tasarısının' içyüzü hiç de böyle değildir. İşin aslı, sırtında yumurta sepetiyle pazara giderken, yumurtaları satıp çiftlikler, kâşâneler alacağını, zengin olup sefalar süreceğini hayal eden, fakat sırtındaki sepetin yere yuvarlanmasıyla bütün bu tatlı hayallerden sıyrılıveren Köylünün hikâyesini pek andırmaktadır.

Perdenin arkası

Fethi Çelikbaşın gazetecilere göstermek istediği işlemeli örtünün altında nelerin gizli olduğunu işten anlayan, tecrübeli kişiler derhal sezdiler. Zaten konu yıllardanberi öylesine işlenmiş ve üzerinde enine boyuna tartışılmıştı ki, TEK tasarısının ilk bakışta sempatik gelen yönleri kadar, memleketin gerçeklerine uymayan, hattâ tehlikeli tarafları da bulunduğunu sağır sultanlar bile öğrenmişti. Aslında TEK tasarısı, 1953 Nisanında toplanan Türkiye Birinci İstişari Enerji Kongresinde söz konusu edilen bir fikirden mülhemdir. O devirlerde Türkiyede elektrik işlerini organize edecek bir üstün merci bulunmuyordu, işler gerçekten çapraşık ve içinden çıkılmaz bir hâl almağa yüztutmuştu.

İşte, daireler arasında çok lüzumlu koordinasyonu sağlamak, Türkiyede gerekli elektrik enerjisini tam olarak elde etmek maksadıyla etüdler yapmak, projeler düzenlemek, santralları ve şebekeleri kurmakla görevli Sanayi Bakanlığı bunun üzerine 1957 de kurulmuş ve endüstrinin diğer kolları gibi elektrik endüstrisini de düzenlemekle görevlendirilmiştir. Teşkilât Kanunu, bahis konusu görev ve yetkileri gayet nadir. Zaten teşkilât kurulurken Bayındırlık Bakanlığından ayrılan Şirket ve Müesseseler Dairesinin, İşletmeler Bakanlığından ayrılan Elektrik İşleri Etüd İdaresinin ve Etibankın enerjiyle ilgili birer daire hâlinde Bakanlığın bünyesine sokulması da bu sebeptendir.

Ne gariptir ki, bu konuda geniş yetkiye sahip Bakanlığın koltuğunu işgal eden bir zat çıkmakta, elektrik işlerinin tek bir elden idaresine taraftar olduğunu söyleyerek reorganizasyondan bahsetmektedir. Bu husustaki iddianın ne kadar çürük olduğu meydandadır. 1957 den beri bir tek Bakanlığın bünyesinde toplanıp çalışmış EİE, Etibank ve Enerji Dairesi gibi üç organize teşekkül arasında herhangi bir koordinasyon sağlanamamışken, teşkilâtın a* dını değiştirip, Sanayi Bakanlığı yerine, TEK demekle işlerin düzeleceği mi umulmaktadır?

Çelikbaşın beyanatında gerçekle tezat halindeki noktalar yalnız bu kadar değildir. Bakan, demecinde, önce enerji fiyatlarının artmıyacağmı söylemekte, sonra da Türkiyede elektrik fiyatlarının ucuz olduğun ve diğer bütün maddelerin fiyatlarının büyük nisbetlerde artmasına kar--ılık elektriğin hemen hemen sabit kaldığını ifade etmektedir. Halbuki Anadolunun birçok yerlerinde elektrik fiyatları her yıl zam görmüştür. Bunların azaltılması için yapılacak herhangi bir teşebbüs, olsa olsa, elektriği ucuza kullanan diğer yerlerde bir pahalılaşmayı peşinen kabullenmekle başarı sağlayabilir.

Gerçekler ve tasarılar

Şimdi Çelikbaşın yapmak istediği gibi, Türkiyenin her yanında elektriğin satış bedelinin ayni olmasına çalışılsa, enerjinin ortalama satış bedelinin, -bugün ucuza enerji bulduğu için fabrikasını kurup yerleşmiş bulunan-, endüstri kollarının kaldıramıyacağı kadar pahalılaşacağı, dolayısöyle bundan mevcut ve çalışmakta olan endüstrinin büyük zarar göreceği muhakkaktır. Halbuki Bakan, madalyonun bu yüzünü göstermek istemeyerek, enerji fiyatlarının ucuzlatılacağım ileri sürmekle yetinmiştir.

TEK konusunda Bakanlıklar arasında yapılan -ve Çelikbaşı da hüsrana uğratan- görüşmelerde en büyük çatışma Sanayi ve Bayındırlık Bakanlıkları arasında olmaktadır. Sanayi Bakanlığı temsilcileri su santrallarıyla barajların da TEK tarafından inşa edilmesini savunmakta, Bayındırlık teknisyenleriyse buna muhalefet etmektedirler. İddia edildiğine göre Bayındırlık Bakanlığına bağlı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü enerji politikasını ikinci derecede bir memleket meselesi telâkki etmekte, konuya gerektiği kadar önem vermemekte, bu yüzden de teşkilâtını enerji işlerini yürütecek seviyede organize etmeyi bir türlü kabul etmemektedir. Böylece bir takim işlerin, projelerin sürüncemede kaldığı -Kesikköprü Barajının da bunlardan biri olduğu-, memleketin enerji konjonktürünün son yıllarda, DSİ'nin bu garip tutumu yüzünden, takip edilemediği de ilgililerce iddia edilmektedir. Tamamen haklı görünen bu iddiaya karşı Bayındırlık temi silcileri de su konusunun, Türkiye topraklarının özelliği bakımından, elektrik üretiminden ayrı olarak ele alınamıyacağını savunmaktadırlar.

Dış Yardım

Basamaklar çıkılıyor

Geçen haftanın ortasında bir gün, Başbakan Yardımcılarından Turhan Feyzioğlu, basın mensuplarına Tükiyenin kalkınmasıyla ilgili dış yardımı temin edecek olan Konsorsiyumun kurulduğunu açıklarken hafinden memnun görünüyordu. 5 yıllık kalkınma plânının hazırlanmasında Planlama Teşkilâtıyla beraber hayli emeği geçmiş bulunan Başbakan Yardımcısı, meselenin ne derece önemli olduğunu ve hazırlanan plânın tatbikinde dış finansmanın rolünü yakınen bildiğinden keyifliydi. Feyzioğlu, açıklamasının bir yerinde:

"— Böylelikle ilk, fakat en önemli adım atılmıştır' 'dedi.

Türkiyenin kalkınmasıyla ilgili plânın dış finansmanını temin edecek olan Klubün hazırlıkları aylardır devam etmekte, bu konuda temaslar sürekli yapılmaktaydı. Geçen hafta işin sonuna gelindiğini belirten ilgililer, ne de olsa iğne üzerinde oturmakta ve son dakikada çıkacak bir pürüzün, kuruluşu geciktirmesinden endişe etmekteydiler. Bir parça iyi niyet, bir parça şans ve daha kuvvetlisi istikrarlı bir hükümetin plânlı çalışması bu küçük pürüzleri de ortadan kaldırmış ve dış yardımın teminiyle ilgili en önemli merhale böylece aşılmıştır.

Türkiyenin kalkınması için dış yardımı derleyecek olan Konsorsiyuma şimdilik dokuz devlet iştirak etmiştir. Amerika ve Almanya Konsorsiyumun gözde üyeleridir. Fransa,

Turhan Feyzioğlu
Rahatladı

İngiltere, Kanada, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg Konsorsiyumun ilk üyeliklerini paylaşan devletlerdir. Bu devletlerin arasında Ortak Pazar ü* yesi altı devletin bulunması bir yönden memnuniyet vericidir. Ortak Pazarın aslî ilk altı üyesinin Türkiyenin kalkınmasında çok faydaları olacağı bilinmekte, bu devletlerin kalkınmamızda büyük yardımlar Bağlıyacağı anlaşılmaktadır.

Bilhassa Almanyarnın, Türkiyenin kalkınmasında büyük çapta faydası ve menfaatleri mevcuttur. Türkiye Almanya için iyi bir pazar olduğu kadar mal ithal edeceği, iyi bir, de ortaktır.

Konsorsiyuma dahil pek çok beynelmilel yardım teşekkülü de mevcuttur. Avrupa İktisadi Birliği, Dünya Bankası, Milletlerarası Para Fonu ve Milletlerarası Gelişme Teşkilâtının geniş çapta ilgisi bulunduğu Konsorsiyum, çalışmalarına önümüzdeki hafta içinde başlıyacaktır.

Konsorsiyumun asıl yükü iki devletin omuzlarına yüklenecektir. Amerika ve Alman hükümetleri bunu çok iyi bildiklerinden Milletlerarası teşekküllerin Konsorsiyuma katılmalarından memnuniyet duymakta ve yardımı bunlar kanalıyla beslemekte büyük fayda görmektedirler.

Konsorsiyumun fiilen çalışmalara başlaması için geride bıraktığımız hafta bir meseleyi daha halletmesi gerekiyordu: Konsorsiyum Başkanının tâyini...

Bu vazifeye Alman hükümetinin son derece faal müsteşarlarından birisi getirilmiştir. Ripken'in oldukça yorucu mesainin altından kalkacağı ilgililerce belirtilmektedir.

Şimdi, meselenin fiili kısmı başlamıştır. Türkiyenin kalkınmasıyla ilgili 9 yıllık plânın dış finansmanının öncelikle temin edilmesi lüzumludur. Konsorsiyuma iştirak eden devletler ilk iş olarak, Türkiyenin kalkınma plânını tetkike başlıyacaklardır.

Bu tetkik, iştirâkçi devletlerin hangi projeleri finanse edebileceğini seçmesi için türlü şekillerde yorumlanmaktadır. Bu devletler en fazla işlerine gelen projeleri seçip finansman işine girişeceklerdir. İşin bu tarafında oldukça büyük karışıklıkların çıkması ihtimali mevcuttur. Bu karışık' lıkları bertaraf etmek Konsorsiyum başkanının sıkı çalışmasıyla mümkün olabilecektir.

Ripken ilk iş olarak yardım yapılacak memleketi, Türkiyeyi ziyaret edecek ve plân üzerinde tetkiklerde bulunacaktır. Konsorsiyum Başkanının bu tetkikleri, meseleyi iyice anlaması bakımından önemli sayılmaktadır.

Daha sonra Ripken'e düşen bazı görevler olacaktır. Milletlerarası yardım teşekküllerinden, üye devletlerin finanse etmekte tereddüt ettikleri meseleler için kredi temini Konsorsiyum başkanının en güç görevlerinden birisidir. Bu koordinasyon muvaffakiyetle yapılabilirse Türkiyeyi kalkındırmak için Konsorsiyumun işlemesi çok kolaylaşacaktır.

Konsorsiyumun karşılaşacağı güçlüklerden biri de kalkınmamızda projeler dışı yapılacak işler için gerekli paradır. Açıktan, lüzumu olan bu paranın bulunması bir hayli güçtür. Türkiyenin, projelerin tatbikinde gerekli bazı araçları ithali, kalkınma hızının temini için gerekli bazı ithalâtı karşılayacak paraya ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu paranın temini Konsorsiyumun üzerine eğileceği en önemli meseledir. İlgililer bu mesele için pek çok formülün daha şimdiden bulunduğunu belirtmektedirler.

Konsorsiyumun kurulması ve çalışmaya başlamasıyla her ne kadar çok önemli bir adım atıldıysa da, bundan sonra ortaya çıkacak problemlerin halli de bir hayli, güçtür. Başarılması, inatla çalışmayı gerektirmektedir..

Bir de biz Türklerin plânın arkasında sıkı sıkıya durmamıza...

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Gana

Bombalı Muhalefet

Kuzey Ganada yurt gezisinde bulunan Gana Cumhurbaşkanı Kwame N'Krumah, bitirdiğimiz haftanın ortalarında perşembe günü suikaste mâruz kalmıştır. Yukarı Volta sınırına yakın Kulungugu köyüne yaptığı ziyaret sırasında otomobilinden inip halka hitap etmek üzere iken bir el bombası patlamıştır. İyi bir tesadüf eseri, Başkan N.Krumaha bir şey olmamıştır. Ancak, patlayan bombanın parçaları bir öğrenciyle bir polis memurunun ölümüne ve 56 kişinin de ağır surette yaralanmalarına sebep olmuştur. Gana İstihbarat Bakanlığı tarafından yapılan resmi açıklamaya göre, Kuzey Gana bölgesi polis kordonu altına alınmış ve bu infilâk olayı ile ilgili olarak 25 kişi tevkif edilmiştir.

Başkan N'Krumaha karşı yapılan bu suikast teşebbüsü, Ganadaki sinsi huzursuzluğu suyun yüzüne çıkarmıştır. Gana halihazırda, birinin son bulup diğerinin devam ettiği mücadelelerin yarattığı gergin hava içinde yaşamaktadır. Birinci mücadele, sömürgecilerin desteklediği oportünist ve teşkilâtlanmış Muhalefetin tasfiyesinden doğmuştur. Ganada sosyalizm prensiplerinin yürürlüğe konması ile başlayan ikinci mücadele ise halen devam etmektedir. Bununla birlikte Ganada Dr. N'Krumahın tasfiyede muvaffak olduğu Muhalefetin kalıntıları, henüz tamamiyle ortadan kaldırılmış değildir ve Dr. N'Krumaha karsı yönetilen bu suikast sinsi Muhalefetin cılız bir gösterisinden ibaret kalmıştır.

Gana halkının "muzaffer lider" olarak vasıflandırdığı Dr. N'Krumah, sömürge idaresinden bağımsızlığa kavuşmuş bütün az gelişmiş Ülkelerde rastlanan meselelerle karşı karşıya kalmıştır. Dış görünüşü ile N.Krumah, Muhalefet liderlerinin hapis veya sürgün edildiği, siyasi partilerin feshedilip kapatıldığı bir dikta idaresi kurmuş olmakla itham edilebilir. Ancak, 'Gana Başkanım bu tedbirleri almaya zorlayan sebeplerin yorumlanması da gerekmektedir, Çünkü kazın ayağı öyle değildir ve durum dış görünüşe bakarak sonuca varan peşin hükümlülerin iddialarının tersini ortaya koymaktadır.

İngiliz parmağında kakao kralları

N'Krumah tarafından tasfiye edilen Muhalefet, yeni doğan Gana Cumhuriyetini tehlikeli bir parçalanmaya götürecek bir siyasi görüşün savunuculuğunu yapmıştır. N.Krumahın başında bulunduğu Milli Misak Partisinin harşısında yer alan Muhalefet blokuna kumanda eden Milli Kurtuluş Hareketi Partisi, püriten bir din ve aşiret taassubuna dayanarak, Orta Gana bölgesinin Ganadan ayrılmasını istemiştir. Gananın en büyük şehri sayılan Hmas'ın bulunduğu bu bölgede yerleşmiş Aşafti aşireti mensubundan müteşekkil olan Milli Kurtuluş Hareketi Partisi, bu bölgenin bağımsızlığını ilan etmek hülyasına kapılmıştır. Tabiatıyla bunun altında, iktisadi menfaatler yatmaktadır. Zira Gananın yıllık kakao istihsalinin % 80'e yakın bir kısmı bu bölgeden elde edilmekte ve bu oran dünya kakao istihsalinin üçte ikisini teşkil etmektedir.

Orta Gana bölgesini Ganadan ayırıp bağımsız bir devlet haline getirmek isteyen infiratçı Milli Kurtuluş Hareketi Partisinin idareciler kadrosu ancak cezaevini boyladıktan sonra akıllarını başlarına toplamaları gerektiğini anlamışlardır. Katangadaki Çombenin Ganadaki ideal arkadaşları olan Milli Kurtuluş Hareketi Partisinin başında bulunan zengin kakao krallarının Batı Afrikada yerleşmiş İngiliz Anonim Şirketi tarafından desteklendiği de bilinmektedir. Hatta Milli Kurtuluş Hareketi Partisinin bu bölgede bulunan N.Krumah tarafdarlarına ait evleri havaya uçurmak için teşebbüse geçtiği ve gerekli dinamiti de bu şirketten aldığı bilinen gerçeklerdendir. Bu parti ayrıca Ganada yapılan ilk seçimler sırasında ne mal olduğunu ortaya koymuş ve N'Krumahın, seçim propagandası gezisi sırasında bu bölgeye girmesine mâni olmuştur.

Bunların yanısıra devamlı tahrikler, sabotajlar ve N'Krumahın sosyalizm prensiplerine, karşı küçük hesaplara dayanan obstrüksiyonlar, Dr. N'Krumahı Muhalefete karşı tedbir almaya sevketmiştir. Gananın muzaffer liderinin mâruz kaldığı bu suikast teşebbüsü, Ganada faşist ve gerici Muhalefetin son bir kımıldanışıdır ve tabiatıyla sonuç, bir hüsrandan ibaret kalmıştır.

Ortak Pazar

İki cami arasında

Brükselde İngilterenin Ortak Pazara katılması konusunda yapılmakta olan görüşmeler son derece nazik bir safhaya gelmiş bulunmaktadır. Bunun inkâr edilemiyecek bir keyfiyet olduğu aklıbaşında herkes tarafından kabul edilmektedir. Şimdiki halde İngiltere, Ortak Pazar ve dolayısiyle Avrupa Siyasi Birliği ile İngiliz Milletler Câmiası arasında mutlaka bir *seçme* yapmak durumunda kalmış gibi görünmektedir. Ortak Pazarın ziraat politikası ile İngiliz Milletler Câmiası -Commonwealth-nın menfaatleri arasında açık bir aykırılığın, son Brüksel görüşmelerinde meydana çıkması, şimdiye kadar her Ski tarafı uzlaştıracak yumuşak bir görüşe sahip olan Macmillan'ı hayal kırıklığına uğratmış olmalıdır.

Esas itibarile aykırılık ortadadır. Ortak Pazara dahil Avrupa ülkeleri tabiatıyla kendi ziraatçilerini korumak istemekte, bu da tarım ürünlerinin yüksek fiyatlarla satılmasını gerektirmektedir. Bu fiyatlar hem İngiltere, hem de İngiliz Milletler Camiasındaki fiyatların üstündedir, İngiltere Commonwealth fiyatlarını vergiliyerek yükseltmeye çoktan razıdır ama, bunun Ortak Pazarın ve bilhassa Batı Almanyanın istediği seviyede olmasını kabule imkân yoktur. İngiltere aynı zamanda tarım ürünleri bakımından Ortak Pazar ülkelerinin kendi kendisini besleyecek ölçüde yeterli bir duruma geçmesini ve daha ucuza maledilen Commonwealth ülkeleri tarım ürünlerinin Ortak Pazar dışında tutulmasını istememektedir. Brükseldeki İngiliz delegasyonu bunun sadece Commonwealt için değil, dünya ticareti için de zararlı sonuçlar doğuracağı fikrindedir.

Engeller aşılınca..

Brükselde yapılmakta olan görüşmelerden Ortak Pazar müzakerecileri son derece yorgun olarak çıkmışlardır. Görünen gerçek, İngiltere ile Ortak Pazar ülkeleri arasında varılacak bir anlaşmanın ümid edilenin hilâfına, 10 Eylül 1962 günü toplanacak olan İngiliz Milletler Camiası -Commonwealth- Başbakanları toplantısından önce imzalanmış olmıyacağıdır. Bütün bu gecikmelere rağmen İngilterenin Ortak Pazara girip girmiyeceği, Eylül sonunda belit olacaktır. Zira İngilterenin üyelik için yaptığı resmî müracaatın üzerinden

bir yıldan fazla bir zaman geçmiş bulunmaktadır.

Tarım ürünleri fiyatlarından başka bir sürü meselenin halledilmesi gerekmektedir. Bunlar arasında Hindistan, Pakistan ve Seylan ile İngiltere arasındaki özel ticaret anlaşmaları ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi -EFTA- ndeki öteki üyelerin Ortak Pazar üyelikleri meseleleri vardır. Mamafih siyasi müşahitlerin kanaatine göre bunların hiçbirisi yenilmez engeller değildir. Asıl önemli olan, tarım maddeleriyle ilgili bir sonuca varılmış olmasıdır. Tarım ürünleri meselesinin daha önce de bizzat bugün Ortak Pazarı teşkil eden "Altılar" arasında ciddi ihtilâflara yol açtığı bilinmektedir. Taraflar arasında itimadın son derece önemli bir psikolojik unsur olduğunu hesaba katmak lâzımdır.

Cezavir

İhtilâlciler anlaşırlar

Cezayirde Geçici Cezayir Hükümeti içinde ortaya çıkan vahim anlaşmazlık, geride bıraktığımız haftanın ortalarında, perşembe günü son bulmuştur. Cezayirde Ben Bellanın özel temsilcisi Muhammed Hıdır ve Rabah Bitat ile Ben Heddanın temsilcileri sayılan Belkasım Kerim ve Muhammed Budiaf arasında varılan anlaşma gereğince, Ben Bellacıların teşkil ettiği Siyasi Büro resmen tanınmış ol* maktadır. Siyasi Büronun, Ben Bellanın en amanvermez muhalifi olan Belkasım Kerim, ve Budiaf tarafından kabul edilişinin mânası meydandadır. Ben Bella, Cezayirde milliyetçi önderler arasındaki iktidar mücadelesinin ilk raundunu büyük bir zaferle kapamış olmaktadır. Siyasi Büronun 7 kişilik kadrosu, Ben Heddanın başkanlığındaki Cezayir Geçici Hükümetinin yerini alacak ve 27 Ağustosta yapılmasına karar verilen Kurucu Meclis seçimlerine kadar yürütme yetkisini kullanacaktır. 7 kişilik Siyasi Büroda Ben Bellacıların çoğunlukta oldukları bilinmektedir. Ben Bella ile birlikte Geçici Cezayir Hükümeti için de Ben Bellaya merbutiyetleri. bilinen Muhammed Hıdır, Said Muhammedi, Rabah Bitat ile Milli Kurtuluş Ordusundan Ben Allahın bulunduğu Siyasi Büroda. Ben Bellaya karşı olarak sadece Muhammed Budiaf alınmıştır. Siyasi Büronun sonuncu üyesi, çekimser Aid Ahmettir. Esasen bu üye Budiafın yanında yer alsa bile, Ben Bella çoğunluğuna karşı hiçbir mâna ifade etmiyeeektir.

Ben Bellanın Milli Kurtuluş Ordusunun büyük desteğini muhafaza etmesi, kendisini bugün Cezayirin kuvvetli adamı haline getirmiştir. Siyasi Büronun ilk işi, seçimleri organize ve Kurucu Meclise girecek olan milletvekili adaylarını tesbit etmektir. Milli Kurtuluş Cephesinin bir tek siyasi parti halinde teşkilâtlanmasını sağlıyacak olan Siyasi Büro, bu partinin kadrosunu teşkil edecektir. Esasen Ben bella, Cezayirin tarihî, sosyal ve ekonomik şartlarına uygun bir milliyetçi sosyalizmin herşeyden önce bir "kadro" meselesi olduğunu çok iyi bilmektedir.

Milliyetçi önderler arasında varılan anlaşmada ayrıca, Ben Hedda ekibinin isteğine uygun olarak Cezayir İhtilâli Milli Konseyinin genel seçimlerden sonra toplantıya çağrılması kabul edilmiştir. Bu, aslında pek fazla pratik bir değer taşımasa gerektir. Zira Ben Bellanın Milli Kurtuluş Cephesinin en yüksek organı olan Cezayir İhtilâli Milli Konseyinde büyük itibar ve nüfuza sahip olduğu bilinmektedir. Şimdiden görünen gerçek, Cezayir İhtilâli Milli Konseyinin Siyasi Büronun meşruiyetini tasdik edeceği merkezindedir. Fakat bununla mücadele bitmiş olmıyacaktır. Bu sadece milli menfaatlerin gerektirdiği geçici bir uzlaşmadan ibarettir ve bir Cezayirli Bakanın, Said Dahlabın dediği gibi, "Ben Bellaya sadece bir şans verilmiş" olmaktadır.

K A D I N

Güzellik

Yalancı benler

XVIII. asırda ortalığı kasıp kavuran ben modası Madam Pompadour'u aratmıyacak şekilde tekrar ortaya atılmış ve çağımızın yepyeni tekniğiyle birleşerek bir gerçek başarı sağlamıştır. Öyle ki, sahici benle yalancı beni birbirinden ayırdetmek çok güçtür ve bunların arasında bir tercih yapılacak olursa, yalancı ben çok daha fazla puan kazanacaktır.

Zamanımızın benleri kadifeden, satenden veya özel boyalarla yapılmaktadır. Kumaş benlerin yapışkan taraflarını hafifçe ıslatmak ve kısa bir süre -1 den 5'e sayıncaya kadar- yapıştırmak istediğiniz yerin üstünde tut* mak kâfidir. Yalancı beni çenede, yanakta, göze yakın, buruna yakın, dekolte bir elbise ile' göğüste taşımak mümkündür, fakat onun özel bir ödevi de yeni çıkmakta olan sivilceleri gizlemektir. Zaten XVIII. asra hâkim olan modanın bu amaca hizmet etmek için ortaya atıldığı bilinmektedir.

Yalancı ben ancak, itinalı bir makyajla güzel durur. Bu makyaj aynı zamanda sade, hafif bir makyaj olmalıdır. Yoksa ben, yüze yaşlı bir ifade verir. Yalancı ben daima pudralanmış yüze oturtulmalıdır. Kremli ve pudralanmamış yüzde hem bozulur, durmaz, hem de yakışıksız olur. Yüz mat olmalı ve göze çarpan tek noktayı bu ben teşkil etmelidir. Ben, ancak akşam saat 6 dan sonra taşınır, gündüz hoş durmaz.

Yalancı ben "sinek" ismini taşımaktadır.

Sivaslı genç kızlar eğleniyor

Çekin halay düzülsün..

İstanbul

Erzincandan Sivastan..

Kızlar elele tutuşmuşlar, hem oynuyor, hem türkü söylüyorlardı. Neşeliydiler. Tatlı bir rüzgâr, renk renk şalvarlarını şişiriyor, oyalı yemenileriyle oynuyor ve âhenkli hareketlerine uçucu bir hal veriyordu. Yere çömeliyor, birşeyler aranıyor, hayallerinde bulduklarını derleyip topluyor, türkülerine devam ediyorlardı. Oyunun adı Madımak oyunu idi. Kızlar madımak toplayan köylü kadınını canlandırıyorlardı.

Madımak vefalı bir ottur. Stepte bile biter. Anadoluda pek çok aile onunla tencere kaynatır. Anadoluda kadınlar, kızlar, mevsimi geldi mi boş durmaz madimak toplarlar. Akşamın yemeğim temin ettikleri için steplerde onları susturacak kuvvet yoktur artık. Madımak toplarken dağlara içlerini dökerler, umutlarını, dertlerini gündelik işin arkasına sığınarak dile getirirler.

Neşeli ses birden kırılır gibi olmuştu. Genç kızlar steplere seslendiler:

Madımak bişer oldu
Tencerem düşer oldu
Günde yediğim şamar
Bir iken beşer oldu

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde İstanbulda, Açık Hava Tiyatrosunda geçiyordu. Kızlar, Sivastan 6. Halk Oyunları Bayramına katılmak üzere gelmişlerdi ve o gece Erzincan, Çorum, Elâzığ, Tokat, Balıkesir, Bursa, Silifke ve Sakaryadan gelen kızlı erkekli arkadaşlarıyla beraber İstanbul halkına bir gerçek göz ziyafeti çektiler. Her ekip kendi bölgesine ait bir oyunu ,bir halk türküsünü, bölgeye ait kıyafetler içinde canlandırırken pek çok dertler deşildi, fakat umut ve iyimserliğin, birbirlerine kavuşmadan ölen iki sevgilinin mezarı başında söylenen türküye bile canlılık ve neşe getirdiği görüldü.

Ekipler arasında, milletlerarası yarışmalara katılmış, gerçekten sanatkâr oyuncular da vardı. Sakaryanın Akyazısında yerleşen eski Karadenizlilerin oynadıkları Karadeniz oyunları özellikle ilgi çekti ve seyircileri çoşturdu. Balıkesirin meşhur "Güvende"si, Elâzığın dekoratif "Çayda Çira"sı, Çorumun eğlenceli "Dillâla"sı, Bursanın yabancı seyirciler tarafından pek çok alkışlanan kılıç - kal-j kan oyunları, Silifkenin "Silifke Yoğurdu" ve Keklik oyunları, Erzincanın "Tırnana"sı, Erzurumun "Dello"su, Tokadın "Çekirge"si büyük ve küçük bütün meselelerini mizahla dile getiren bir vakur topluluğun, Anadolunun bütün sanat özelliklerini aksettiriyordu. Bayrama katılan Yunan ve Yugoslav heyetleri ise pek çok alkış topladılar ve birçok oyunlarda halk sanatının, milletlerarası müşterek çizgilerini meydana çıkararak bu sanatın aynı kaynaktan gelen izlerinin yaşamakta devam ettiğini gösterdiler.

Oyunlar ve el sanatları

Halk Oyunları Bayramı, Yapı ve Kredi Bankasının kültür hizmetlerinden Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi tarafından tertiplenmiştir. Bu, altıncı bayramdır. Bayrama memleketin değişik bölgelerinden, her yıl kızlı erkekli yeni yeni ekipler katılmaktadır. Böylece, kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalan türk halk oyunları yeniden canlandırılıp, bir yandan türk sanatkârına yeni kompozisyonlar yaratma imkânı sağlıyacak bir sanat arşivi hazırlanırken, bir kandan da özellikle . kız ve erkek oyunları beraber değerlendirilmekte ve birçok küçük şehirde boş zamanı değerlendirme bakımından önemli bir boşluk doldurulmaya çalışılmaktadır.

Aynı tesisin, gene boş samanı değerlendirme amacı ile, Anadolunun değişik bölgelerinde açtığı halı ve kilim dokuma kurslarında yapılan çok

Temel Prensipler

Jale CANDAN

27 Mayıs devriminin yarattığı ortam içinde memleketin değişik bölgelerinde birdenbire olumlu bir şekilde varlıklarını gösteren aydın imamlar, halk eğitimi konusunda din adamının oynıyacağı rolü bize göstermiş bulunuyorlar. Din adamını çağımızın uygarlık seviyesine yakışır bir şekilde yetiştirmek bizim için kaçınılmaz bir ödevdir. Din adamı maddi bakımdan daha *çok* tatmin edilmeli, komplekslerden kurtarılmalı ve yeni bilgilerle aydınlatılmalıdır. Halk kütlelerine kadını çarşaflamayı, hastalanınca iğne yaptırtmamayı, şeriatın şartlarını yerine getirmeyi ve memleketin yapacağı her yeni hamleyi gerici bir davranışla baltalamayı telkin eden vaızlar bulundukça, toplum kalkınmasında başarı kazanmamız imkânsızdır. Hele bu elverişli ortam içinde oy avcılığından başka iman ve inançları olmayan bazı politikacıların insafa geleceklerini ve gerici siyasetlerinden vaz geçeceklerini beklemek pek safça bir hareket olur.

Din adamını iyi yetiştirmek prensibi zaten hükümetin programında da yer almış bulunmaktadır. Ne var ki, din adamını gerçek bir din adamı gibi yetiştirmek ve türk toplumunu, din mefhumundan habersiz din adamı âfetinden kurtarmak kaygusu son günlerde gene istismar edilmekte ve bir "dine dönüş" kampanyası şeklinde karşımıza çıkarılmak istenmektedir. Din işini devlet isine karıştırmak amacını güdenler, üniversitelere din dersleri koydurtmak istiyenler, hem de Büyük Meclisin temsilcileri olarak, turada burada konuşmakta ve halkın hislerini istismar etmeye çalışmaktadırlar. Bunlara karşı ne yapılabilir? Birçok aydınlarımız bugün bu, gerçekten gülünç "geriye dönüş" ve istismar çabalan karşısında umutlarını, hatta demokrasiye olan inançlarını kaybetmektedirler. İçlerinde, açık veya kapalı şekilde, otoriter bir rejimin, yasakların, tedbir kanunlarının meseleyi kökünden halledeceği fikini savunanlar da vardır.

Bence yapılacak şey, çok daha basittir ve bunu "çalışmak" kelimesinin içinde toplamak mümkündür. Halk eğitimi dediğimiz zaman akla yalnız okur - yazarlık gelmemelidir. Devrimlerimizi, Anayasayı, demokrasi prensiplerini bilmek ve geniş halk kütlelerine anlatmak zorundayız. Aydınlarımızın bile değişmez temel prensiplerini zamana, zemine ve bazen de çıkarlarına göre değerlendirdiklerini gördükten sonra, asıl meselemizin bu olduğunu kolayca anlıyabiliriz. Türkiyede din işleri devlet işlerinden ayrılmıştır. Din ve vicdan hürriyeti mutlaktır. Bu, dinsizlik demek değildir. Devrimlerimizden bunca yıl sonra bu en basit gerçekleri kâfi derecede anlatamadığımız, bilmediğimiz bugün apaçık meydandadır. Gerçi bu yalnızca bize has bir özellik değildir. En ileri toplumlarda en basit gerçeklerin tekrar edildiği ve halkın temel prensipler üzerinde aydınlatıldığı görülür. Bunun için kurulmuş teşkilâtlar vardır. İstismarcıları, fırsatçıları sindirip susturmak değil, silâhsız bırakmak lâzımdır. Bunun için de en aşağı onlar kadar çalışmak gerekir.

değişik ve güzel parçalar da Beyoğlunda açılan devamlı bir sergide satışa çıkarılmış bulunmaktadır. Dokumacılık kurslarının İstanbul şehri içinde boş zamanı değerlendirmek isteyen ev kadınları için de açılması düşünülmektedir.

Bugün fabrikasyon işine en çok önem veren Amerikada bile el sanatlarını yaşatma tesisleri büyük faaliyet göstermektedirler. Günden güne makineleşen bir dünyada el sanatının boş zamanı değerlendirme bakımından önemi pek büyüktür. Ekonomik ve sosyal faydası ise açıktır.

Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi bugün tamamiyle klâsik bir çalışma yapmakta ve değişik bölgelerde oynanan türk halk oyunlarını, tıpkı toprak altında gizli kalmış bir eski eser gibi meydana çıkarıp tanıtmaya savaşmaktadır. Oyunlar otantiktir, hiçbir değişikliğe, yeniliğe gidilmemiştir. Bunlar hakkında incelemeler yapılmakta, müzik, film ve fotoğraf arşivleri meydana getirilmekte, kaybolma tehlikesiyle karşıkarşıya kalan bütün halk oyunlarının notaları yazdırılmaktadır.

Ekipler kendi bölgelerinden gelmiş, yalnız kendi oyunlarım oynıyan amatör ekiplerdir. Halbuki meselâ, Yunanistandan gelen ekip Yunanistanın değişik bölgelerine ait en canlı oyunları repertuarına almış, milletlerarası bayramlara katılmak üzere yetiştirilmiş bir özel sanat ekibidir. Milletlerarası festivallere kolaylıkla katılacak bu tip bir ekibin bizde kurulabilmesi ancak çok derin ve mânalı türk halk oyunlarını tesbit edip değerlendirdikten sonra mümkün olacak ve bugün toplanan arşiv, halk oyunlarında yeniliklere de yol açacak bir kaynak değeri kazanacaktır. Halk oyunları, bunları yaratan toplulukların manevi kişiliğini yansıtır. İşte bu bakımdan onları önceden tespit etmek ve yeniliğe giderken, bu özelliği kaybetmemek gerekir.

R A D Y O

İdare

Eski hastalık

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 3 Eylülde açılmak üzere tatilde bulunmaktadır. Kanunlardan birinin geçen kış Meclisten çıkamaması, Türkiye Radyolarına siyasi tarafsızlığın, gerçek yönetimin, yetişkin eleman ve doyurucu programın gelmesini önlemekte devam ediyor. Bugün radyolarımızın siyasi tarafsızlığını korumaya çalışan şey, hâlâ iyi niyet ve dürüst düşünceden ibarettir. Her ikisinin de zaman zaman iflâs ettiğini görmek o kadar güç değildir. Radyolarımız esaslı teşkilâttan ve tamamlanmış bir yönetmelikten hâlâ mahrumdurlar. Bakanlar ellerini kollarını sallayarak radyoevlerine girmekte ve istedikleri gibi mikrofona sahip çıkabilmektedirler. Radyolarımızın programları arasında hâlâ bir beraberlik, bir koordinasyon mevcut değildir. Bir radyo aynı müziği çalarken, öbür radyodan da aynı müziği dinlemek mümkün olmaktadır. Radyolarımızın kime hizmet ettiği, kimi memnun etmeye çalıştığı anlaşılamamaktadır. Radyo eleştiricileri, radyolarımızda Batı müziğine az yer verildiğini yasmakta birbirleriyle yarışırlarken, öbür tarafta Radyo idarelerine köylerden ve şehirlerden, Türk müziğinin az konulduğuna dair şikâyetler yağmaktadır. Bütün bunların yanında da Ankara Radyosu, Ankara İl Radyosunda yalnız Batı Müziği çalınmasından ötürü yapılan şikâyetlere cevap yetiştirmekle meşguldür. Kısaca, Türkiye radyolarının eski dertleri, herşeye rağmen, devam edip gitmektedir. Tek değişiklik, işlerin biraz yoluna girebileceğine dair çevreye ümit veren bir iki kişinin varlığıdır. Buna da sadece Ankara Radyosunda rastlanmaktadır. Ankara Radyosu, mevcut mevzuatın eksikliğine, elemanlarından bir kısmının zayıflığına aldırmadan gerek programlarında, gerekse yönetim şeklinde değişiklikler yapmağa çalışmaktadır. Bu değişiklikler yapılırken içerden ve dışardan gelen menfi tepkiler veya müşahede edilen ilgisizlik sorumluların moralini bozmamaktadır. Fakat işin, önünde sonunda yıllarca önce konulan kurallara veya örümcekli kafalara dolaşacağı muhakkak olduğuna göre. radyolarımızda yapılmak istenilen devrimin kesin ve ayrıntılı bir kanunla belirtilmesini daha fazla beklemenin bazı kimselerin sabrını taşıracağı düşünülebilir.

Düzelme yolunda

Bugün Ankara Radyosu, eskisine kıyasla, gerçeği olduğu gibi söyleyen, kendi kendisini eleştirmekten kaçınmayan bir. radyo haline gelmiş durumdadır. Gerçi bu, olağanüstü bir değişiklik sayılmaz ve bu özellikler her radyo yönetiminde bulunması gereken özelliklerdir, fakat bir takım şişirme programlar yayınlarken boşuboşuna böbürlenen Ankara Radyosu yerine, dinleyicisiyle dertleşen bir radyo yönetiminin ortaya çıkması, hiç olmazsa günün birinde Türkiye Radyolarının gerçekten milletin radyoları olacağını göstermektedir.

Ankara Radyosunun haber bültenleri her nekadar yürekler acısı durumunu muhafaza etmekteyse de, samimi mikrofonu aileler arasında dolaşırken vatandaşların dertlerini çekinmeden bütün yurda yaymakta, meselâ, hırsız korkusuyla tatile gidemeyen bir aile reisinin düşüncesini dinleyicilere aksettirmektedir. Basın mensupları ile yapılan açık oturumlarda toplumdaki, Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığındaki, hattâ basındaki aksaklıklar korkusuzca ele alın* maktadır. Bütün bu değişiklikler, Ankara Radyosunun ciddi meselelere eğilen, memleket dertlerini ele alan bir yayın organı özelliğine kavuştuğunun açık delilleridir. Atatürkün Büyük Nutkunun 35 yıl sonra bu yaz Radyoda okunması ise Ankara Radyosunun bu» güne kadar başardığı en büyük görevlerden biri olmuştur. Başkent radyosunun yaz programları o kadar ciddî bir hava taşımaktadır ki, dinleyiciler sıcak havalarda bol müzik dinleyemedikleri için haklı olarak şikâyet edip durmaktadırlar. Fakat Ankara Radyosu, eğitim ve kültür yolunda atmaya çalıştığı bu küçücük adımla, radyo programlarının ilerde alması gereken şekli çizmektedir.

BİR KADEH
ATIF TUNA
TEKEL VERMUTU
(Basın - A. 5140) — 430

Haberler

Leylek havada, Birsel yolda

Ozan Salah Birsel, bu yıl leyleği havada görmüşe benzemektedir. Durup dururken uzunca yolculuklara gıktı.

Bundan bir süre önce Ankara Üniversitesinin yem kurulan modern basımevine müdür olan Birsele hem müdürlük, hem basımevciliğin şans getirdiği söylenebilir. Basımevi müdür lüğüne baslar başlamaz hemen bir çağrı aldı. Almanyaya gitti. Yalnız Almanyaya gitse iyi, oradan da kısa süreli bir Belçika ve üç dört günlük bir İngiltere yolculuğu yaptı, döndü. Daha müdürlük koltuğuna şöyle bir iyice oturup da ısınmaya pek de zaman kalmadan ikinci bir Avrupa gezisine çıktı. Bu gesisi İtalyayla Fransaya.. Biraz Romada, biraz da Pariste kalacak. Bu gezisi resmi değil, özel bir gezi. Yıllık iznini aldı, ondan yararlanıyor. Birselin Almanya gezisi ilk yurtdışı gezisi olduğu için biraz acemilik çekmişti ama. şimdi bir usta gezgin gibi hareket edeceğinden kimsenin kuşkusu yok.

İlk geziden bir teyple dönen Birsel, artık ustalaştığına göre, bu sefer herhalde daha işe yarar mallarla dönecektir.

Yeni Kitaplar

Bir yandan okunmuyor, satılmıyor diye şikâyet ediliyor ama, bir yandan da, mâşallahı var, kitap yayını devam ediyor. Son çıkan kitaplardan önemli bir kaçını kısaca tanıtmakta fayda var:

Suat Kemal Yetkinin aşağı yukarı bir yirmi yıl kadar önce yayımlanıp, çok kişinin göremediği "Sanat Meseleleri" adlı kitabı bu sefer "de Yayınevi"nce çıkarıldı. Yetkin, kitabı ikinci basım için yeniden gözden geçirmiş, gerekli düzeltmeleri yap mistir. İlgiyle okunacak, yararlanacak bir kitaptır.

İş Bankası yayınları arasında üç cildi daha önce yayımlanıp da, dördüncü ve son cildi kalan Homerosun ünlü destanı İlyadanın Azra Erhat - *A.* Kadir çevirisi büyük yankılar uyandırmış, geçen yıl da Türk Dil Kurumunun çeviri ödülünü kazanmıştı. İş Bankası, yayınların ardını kesiyor söylentileri çıkınca "aman, şu İlyadanin son cildini de çıkarsalar da sonra ne yapacaklarsa yapsalar" diye çok kişinin yüreği ağzına geldi.

Neticede, İş Bankası bu ünlü eserin dördüncü cildini de yayımladı ve okuyucuları rahata kavuşturdu. ,

Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Haldun Marlalı, bundan kısa bir süre önce "Leylek Sultan" adlı bir çocuk oyununu bastırmıştı. Oyun daha önce Çocuk Tiyatrosunda da oynanmış, ilgi görmüştü. Marlalının bir de "Deli İbrahim" adlı başka bir oyunu varmış. Marlalı, "sahneye çıkaramadığım bu oyunumu hiç olmazsa kitap halinde yayımlayayım" demiş ve bastırmış. Kitabın temiz, güzel bir baskısı var.

Avni Dökmecinin vaktiyle Ankarada yayımladığı Kaynak adlı bir sanat dergisi vardı. Kendi ölçüsünde yararlı, ilgi çeken bir dergiydi. Sonra Dökmeci ne yaptı yaptı, on cildi aşkın yayınlanan Kaynakı kuruttu. Tabii bunda bütün suç Dökmeciye yüklenemez ama, suçun büyük payı da gene ondadır. İşte o Kaynak dergisinde sık sık yakışıklı resimleri de yayımlanan bir ozan vardı: Kemal Özgür. Özgür ozan Akbanka geçip de personel şefi olunca, şiirden elini eteğini çekti sanki. Yıllardır ne dergilerde, ne de gazetelerde göründü, Yalnız yakışıklılığını elden geldiğince koruyor, şefliğini sürdürüyordu. Geçen ay içinde "Üçüncü Bahar" adlı bir şiir kitabının üzerinde Kemal Özgür adı okundu. Eski dostları sevindiler. Demek Özgür gizli gizli çalışıyormuş. Kitabın arka kapağında verilen bilgiye göre. bir ikinci şiir kitabı ve bir de deneme kitabı hazırmış. Özgürü yeniden sanat alanında görmek, onu seven dostları için bir müjdedir.

Sönmüş Meş'ale

1928 yılının bir Yedi Meşalecileri vardı. Bunlardan biri de Sabri Esat Siyavuşgildi. "Odalar ve Sofalar" ozanı olarak bilinirdi. Siyavuşgil sonraları ozanlığı bıraktı, bilimciliğe özendi, direndi, profesör bile oldu. Gazeteciliğe özendi ve başardı. Yıllardır Yeni Sabahta fıkra yazarlığı yapmaktadır. Yapar yapar, kim ne diyebilir? Kimler fıkra yazarlığı yapmıyor ki. Siyavuşgil yapamasın!

İşte bu Siyavuşgil, bitirdiğimiz hafta fıkra köşesini 5 Yıllık Kalkınma Plânının diline ayırmış. Plânın dilinin türkçeleştirilmesine, Plânlama

Salah Birsel

"Düşem yollara yollara"

Teşkilâtının Türk Dil Kurumu ile işbirliği yapmasına fena hâlde içerlemiş, almış kalemi eline, bir yandan Pilânlama Teşkilâtına, bir yandan Türk Dil Kurumuna vermiş, veriştirmiş. Bu plânın dilini düzeltmek te ne oluyormuş? Demek Plânda bir "zaaf" varmış ta, Plâncılar, kimseler anlamasın diye anlaşılmaz bir dile çevir meyi kurtuluş yolu saymışlar! Daha buna benzer neler..

Asıl önemli nokta, Siyavuşgil bütün bunları söyler, Türk Dil Kurumunu suçlarken, bütün itinasına rağmen, yazısında yeni türkçe kelimeleri kullanmazlık da edememiş. Fıkra, sanatçılar arasında görüşülüyordu. Sanatçılardan biri:

"— Siz kusuruna bakmayın Siyavuşgilin. Sönmüş bir meşaledir o... Arada bir is çıkarır!" dedi.

Bir başkası da :

"— Hasbi beylik başka türlü nasıl yapılır?" diye ekledi.

T İ Y A T R O

Brüksel

İki örnek temsil

Théâtre Royal de La Monnale'de verilen bale temsilleri, Kongre delegelerine iki dikkate değer eser sunmuştur. Bunlardan birincisi "Divertimento" adını taşıyor ve üçlü bir improvisation müziğine dayanıyordu. Koreografi anonimdi, daha doğrusu bütün topluluğun eseriydi. Çünkü konu, çıplak bir sahnede, kadınlı erkekli kırka yakın dansörün "tulûat" kabilinden denedikleri ve gerçekleştirdikleri ritimlerden, figürlerden, muvmanlardan ibaretti. Sahnedeki "hareket" geliştikçe, canlandıkça, hızlandıkça koreografi kendiliğinden doğuyor, bir şekil ve ifade kazanıyordu.

İkinci eser Strawinsky'nin meşhur "Le Sacre du Printemps"ı idi ve Pierre Caille'in dekorları içinde Maurice Béjart'ın koreografisi ile icra ediliyordu. Maurice Béjart, koreografisine hakim olan anlayışı şöyle izah ediyor: "Bahar ister bitkiler, ister hayvan veya insanlar için olsun, kış mevsimlinin kalın mantosu altında uyuya kalmış o muazzam ilkel kuvvetten başka nedir? İnsan sevgisi, fizik görünüşüyle, tanrısal kudretin Cosmos'u yaratışının ve bu yaratıştan duyduğu sevincin sembolüdür. İnsan zekâsının ve ruhunun itibari sınırlardan kurtulduğu, bir dünya kültüründen sözedilebilmeğe başlandığı bir çağda, evrensel olmıyan bütün folklorları bir yana bırakalım, bütün kıtalarda, her çağda, her insan toplumunun öz malı olan ezeli kuvvetleri ele alalım. Onun için bu baleyi, her çeşit pitoresk yapmacıklarından uzak bir görüşle işledim. Erkekle Kadının ezeli birleşme sevinci, bu hayat ve ölüm dansı, ilkbahar gibi ebedi olsun istedim."

XX. Yüzyıl Balesinin biribirinden parlak dansörleri, sıkı bir disiplinin ve ferdi kaabiliyetlerinin üstünlüklerini bu balede daha iyi belirtiyorlardı. Ama içlerinde Marie - Claire Carré Dolorés Laga, Paolo Bartuluzzi ve André Leclair gibi sanatçılar, olağanüstü cevherleri kadar mükemmel teknikleri ve üslûplarıyla dikkati çekmekte gecikmiyorlar.

La Monnaie tiyatrosundan çıkarken Ankaralı delegeler, yıldan yıla gelişmekte olan Türk Balesinin Maurice Béjart çapında ve anlayışında modern bir yöneticiden neler öğrenebileceğini, ne. büyük faydalar sağlıyabileceğini düşünüyorlardı.

Paris

Lomoureux'nün sanatı

Mevsim sonu Parise yolu düşenler, hangi tiyatroya gideceklerini haklı olarak şaşırırlar. Hele kalacakları günler saydıysa... Çünkü Pariste tiyatro, aylarca kalınsa, bütün geceleri dolduracak kadar çok, ama zaman ve döviz israfından kaçınmayı düşündürecek kadar da pahalıdır. -Bilet fiyatları bizim paramızla 10 liradan başlayıp 40 liraya kadar yükselmektedir-. Bu düşünceye yalnız bîr dostun dâvetlisi olarak tiyatroya gidenler yer vermiyebilirler. Hele bu dâvet Robert Lamoureux gibi ünlü bir sanatçıyı tekrar görmek, dinlemek fırsatını verecekse...

Montmartre Bulvarının yan sokaklarından birinde küçük bir tiyatro vardır: "Trois Baudeta - Üç Alıklar" tiyatrosu. Adından da anlaşılacağı gibi, burası daha çok bir kabare tiyatrosudur. Programda her zaman birkaç şarkıcı birkaç "diseur", bir - iki de illüzyonist bulunur. Seyirci bu gibi tiyatrolara gülmek ve eğlenmek için gider, ama Fransız mizahının, nüktesinin ve hicvinin en seçkin örneklerini, en usta kalemlerden ve ağızlardan dinleyerek... Bu tiyatroda kendini gösterip sonradan bütün Parisi kendine hayran etmiş nice sanatçılar yetişmiştir. »

Robert Lamoureux de bunlardan biridir. Ama onun gerçek yüzünü, asıl sanatını, şöhrete erdikten sonra Bulvar tiyatrolarının şahnelerinde, tanınmış yazarların komedilerini oynarken görmüş olanlar pek iyi tanıyamamışlardır. Lamoureux'nün cevherini, söz sanatındaki ustalığını yakından görmek için, onu, yetiştiği ve yirmi yıl sonra tekrar ışıklarına döndüğü bu küçücük sahnede seyretmeli. Burada Lamoureux oynamıyor, rol yapmıyor, sadece yaşıyor ve konuşuyor. Dilsiz piyanistinin yarattığı tatlı bir hava içinde seyircisiyle sohbet ediyor, ona herşeyden bahsediyor, sualler soruyor, cevaplar -bazan ne şaşırtıcı cevaplar!-alıyor, hikâyeler anlatıyor ve bir saate yakın bir zaman, herkesi ağzının içine b a k a r a k bol bol güldürüyor. Paris seyircisini, tek başına, bir saat konuşarak güldürmek! Bunun ne büyük bir sevimlilik, bir zekâ, bir nükte kabiliyeti ve ne büyük bir sanat istediğini hayaletmek güç değildir. Robert Lamoureux bu işi, evinde misafirleriyle konuşur gibi, sonsuz bir rahatlık ve emniyet içinde, başarıyor ve söz sanatının eşi az bulunur ustalarından biri olduğunu ispat ediyor.

Gymnase'da "Evlilik Dolabı"

Sen iki dünya savaşı arasındaki yıllar Henri Bernstein'in karargâh kurduğu, 1820 den kalma Gymnasa tiyatrosunun üstünde, şimdi, iri harflerle şu yazı okunuyor: "Compagnie Marie Bell". Bugün Fransanın 1 numaralı trajedyeni sayılan, aslında bulvar komedilerinin geçkin - kahramanlarında başarı gösteren Marie Bell, burada Racine'i de, Firançoise Sa-an'ı da oynamaktadır.

D ı ş

Fikir ve sanat hareketlerinin hızla yayıldığı bu atom ve füze çağında, büyük, küçük bütün medeni memleketler hem kendilerini tanıtmak, hem başkalarını tanımak için yarış halindedirler. Kültür ve sanat alanındaki bu yarışı farketmek için yurdumuzda son yıllarda açılmış olan yabancı kültür merkezlerinin çalışmalarını izlemek yeter de artar bile, Bunlara, sayıları her yıl biraz daha artan milletlerarası teşekkülleri, kongre ve konferansları, seminerleri, yurdumuzu sık sık ziyaret eden yabancı bitlim ve sanat adamlarını, konferansçıları, müzik virtüozlarını, bale ve tiyatro topluluklarını, yabancı elçiliklerin tertipledikleri çeşitli sergileri de eklersek yarışın gizli bir tarafı kalmaz.

Kültür alanında "Dış Münasebetler" adı altında cereyan eden bu yarış için yabancı memleketler, tahmin edemiyeceğimiz kadar, büyük teşkilâtlar kurmaktan, milyonlar harcamaktan çekinmiyorlar. İngilizlerin "B r i t i s h Council'i, Fransızlarla Amerikalıların "Relations Culturelles'" ve "Information Service" teşkilatı, İtalyanların "'Kültür Merkezleri" dünyanın her köşesine yayılmıştır. Perde perisi dediğimiz memleketler bile, bağımsız enstitüler kurarak, yabancı memleketlerle kültür münasebetlerine büyük önem vermişlerdir. Romanyalılar "D s Münasebetler Enstitüsü''nün başına Cumhurbaşkanı yardımcılarını getirmişlerdir.

Bize gelince: bu alandaki dış münasebetlerimiz karışıklık içindedir. Kültürümüzü, sanatımız;, dilimizi konuşmakta olan büyük ırkdaş azınlıklarına sahib olduğumuz memleketlerde olsun yaşatmak, hiç de-

Afişlerinde iki piyesin adı yanyana yer almıştır: Leslie Stevens'in "... Adieu Prudenee!"ı ile Sagan'ın ikinci eseri olan "Les Violons Parfois." Ama, oynanan sadece birincisidir. Zira Sagan'ın piyesi, Marie Bell başrolünü oynadığı halde, tutmamış ve temsilden kaldırılmıştır. Bunun sebebini Gymnase'ın tecrübeli müdiresine sorarsanız:

"— Tiyatroda böyle sürprizler olur. Bizim beğendiğimizi bazan halk beğenmez. Seyircinin hükmüne boyun eğmek lâzımdır!" cevabını alırsınız.

Buna karşılık, Amerikalı Leslie Stevens'in piyesi hâlâ seyirci çekebiliyor. Ama, pek büyük olmıyan Gymnase salonunun üçte biri gene de boş.. Aynı boş koltukları, birkaçı müstesna, Parisin hemen bütün tiyatro salonlarında farketmek kabil. Sebebi: bilet fiyatlarının çok artmış olması, bir de eser ve oyun olarak olağanüstü bir yaratışa pek rastlanamaması.. Bilet fiyatlarının artışını tiyatro müdürleri, gişe gelirinin % 50 sini ellerinden alan vergilere, gündengüne artan dekor, kostüm, personel ve artist ücretlerine yüklüyorlar. Belki haklıdırlar, ama seyirci de ne yapsın? Üç - dört kişilik bir aile, ortalama 50 - 60 lira ödemeyi göze alıp tiyatroya nasıl gitsin? Hele evinde pijamasını, terliğini giyip rahat rahat televizyon temsillerini bedava seyretmek dururken...

Televizyon Fransada büyük bir gelişme halindedir. Büyük masrafla ra girip bir büyük eseri bir defa televizyona aldılar mı, milyonlarca seyirciye her zaman göstermek imkânı var. André - Paul Antoine gibi çekirdekten yetişme tiyatrocu,' sinema ve televizyonun da sırlarına vakıf sanat adamları, tiyatronun geleceğini televizyonda görüyorlar. Onlara göre bütün tiyatrolar, er geç, küçük televizyon stüdyoları haline gelecektir. Seyirciler de, canlı sanat meraklısı, bil avuç stüdyo seyircisi...

Marie Bell topluluğunun oynadığı "...Adieu Prudence!", bizim Lâle Oraloğlunun, iki mevsim önce, Pangaltı sinemasında İstanbullulara tanıttığı "Evlilik Dolabı"ndan başka bir şey değil. Ne kocayı oynıyan Jean Chevrier'in Erol Keskinden, ne de İsveçli dilberi canlandıran Véronique Vandell'in Lâle Belkisden üstün bir tarafları var. Ama profesörün karısı Constance Russel'i oynıyan Sophie Desmarets bir ateş parçası! Onun sevimli olduğu kadar zeki ve dinamik oyununu görmek insana yetiyor. Görülmüş bir piyesi bir daha seyret* menin, bilinen vakayı, gözleri bir daha görüp dinlemenin normal sıkın* tısını katıksız bir zevk haline getiriyor.

Münasebetler

Lûtfi AY

ğilse unutturmamak için bir teşkilât kuramamışızdır. Teşkilâttan vazgeçtik, kültür anlaşmaları imzaladığımız memleketlerle olan münasebetlerimizi bile iyi işler bir hale getirememişizdir. Milli Eğitim Bakanlığının Dış Münasebetler Dairesi, öğrenci bursları ve teknik yardım konuları dışında, geniş bir kültür ve sanat münasebetleri kuracak ve bu münasebetleri geliştirecek teşkilât ve bütçe imkânlarından yoksun kalmıştır. Anlaşmalarla bağlı olduğumuz memleketlerin hepsinde birer kültür ataşeliğimiz bile henüz kurulamamıştır. Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının dış münasebetler alanındaki çalışmaları basın ve turizm çerçevesinin enformasyon sınırını henüz aşmış değildir. Dışişleri Bakanlığımızın yabancı memleketlerle kültür münasebetlerine son yıllarda verdiği ciddi önem ise tek taraflı kalmaktadır. Kültürümüzü yayma ve tanıtma bakımından, içerden dışarıya doğru, bazı imkânlara sahibolan IV. Daire, bu münasebetlerin karşılıkta olarak işlemesi ve dışardan içeriye yönelmesi halinde güçlüklerle karşılaşmaktadır. Karşılıklı anlaşmalarla gelen yabancı 'sanatçıların, toplulukların ağırlanmaları, konser veya temsillerini verebilmeleri hayır kurumlarının imkânlarına bırakılmaktadır. Devlet Tiyatromuzun Atina ziyaretini iade etmek üzere resmi bir Yunan tiyatrosunun yurdumuza gelmesi kararlaştığı zaman, gelecek heyetin misafir edilebilmesini sağlamak için Milli Eğitim Bakanlığının pek mahdut imkânlarından faydalanmak paranda kalınmıştır. Aynı imkânsızlıklar, Dışişteri Bakanlığını, kültür münasebetleri alanında çok tutumlu davranmak, bazı bilim ve sanat adamlarımıza vâki dâvetleri, karşılığını yapamamak endişesiyle, destekleyememek, hele yıllık plânlama dışında kalan teklifleri reddetmek zorunda bırakmaktadır.

Oysaki medeni dünyanın her gün daha hızla gelişen kültür v,e sanat münasebetlerine katılmamız, bu alandaki milli varlığımızı, gerçekleştirebildiğimiz ilerlemeleri yabancılara duyurmamız, tanıtmamız, aynı zamanda başka milletlerin bu alandaki çalışmalarını, ulaştıkları sonuçları görmemiz, bilmemiz, bu temas ve münasebetlerden faydalanmaya çalışmamız şarttır. Gelişme halinde bir memleket olduğumuzu hatırdan çıkarmazsak, bu temas ve münasebetlerden, sadece tanıtma ve tanıma bakımından, ne büyük faydılar sağlıyabileceğimiz meydandadır.

Böyle olunca, bugünkü plânsızlık ve dağınıklık içinde, pek verimli olmıyan kültür ve sanat alanındaki dış münasebetlerimize yeni bir düzen vermek zorunluluğu kendini duyurmaktadır. Bugün Milli Eğitim., Dışişleri ve Basın Yayın Bakanlıkları bünyesinde, ayrı koldan ve pek mahdut imkânlarla yürütmeğe çalıştığımız bu münasebetleri ya bir tek yerde toplamak, ya da bağımsız veya Başbakanlığa bağlı bir yeni teşkilata bağlamak, işin gerektirdiği mali imkânları da sağlıyarak hem daha verimli, hem daha faydalı bir yönde geliştirmek, yıllardanberi ihmal edilmiş çok önemli bir meselemizi çözüm yoluna sokmuş olacaktır.

Yüksek Plânlama Kurulunun bu mesele ile ilgilenmesi kültür ve sanatımıza büyük bir hizmet olacaktır.

BASIN İLÂN KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN

20 Temmuz 1962 gün ve 11159 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 14 numaralı Genel Kurul Kararı'nın dergilerle ilgili maddeleri aşağıdadır:

Madde 47 — 195 sayılı kanunun 43 üncü maddesiyle yayınlanabilirle esasları tarif ve tesbit edilen (Genel ve katma bütçeli dairelerle, il özel idareleri, belediyeler, köyler ve İktisadi Devlet Teşekkülleri ve sermayesinin yarısından fazlası kamu hukuka tüzel kişilerine ait bulunan teşekküllerle, kanunla kurulan sair müesseselerin veya bunların iştiraklerinin vereceği) hususi ilân ve reklâmlar ile Kurumun ilân ve reklâmlarını yayınlıyabilecek fikir ve sanat dergileri ile sair mevkutelerin (Türk dilinden gayrı dille yayınlananlar dahil) aşağıdaki maddelerde yazılı özellikleri haiz olmaları, bu ilân ve reklâmları yayınlama talebinde bulunmaları ve Basın İlân Kurumu Yönetmeliği ile bu Karar'da tesbit edilen vecibeleri kabul etmeleri ve yerine getirmeleri şarttır.

Genel Hükümler:

Madde 48 — Bu bölümde kullanılan (dergi) tâbiri günlük olmıyan bütün mevkuteleri ifade eder,

Madde 49 — Ansiklopediler gibi aralıklarla fasiküller halinde yayınlanan matbua, adı ne olursa olsun, dergi sayılmaz.

Madde 50 — Üniversiteler, Fakülteler, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu. Mahalli İdareler, Kızılay, Yeşilay, Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar, İktisadî Devlet Teşekkülleri, bilumum resmî sektör ile malî ve ticarî müesseseler tarafından yayınlanan dergiler aşağıdaki maddelerde tarif ve tasnifi yapılan dergiler meyanında mütalâa edilemezler. Bunlar, ancak bağlı bulundukları teşekküllerin kendi ilânlarını hiçbir şarta bağlı olmaksızın yayınlıyabilirler.

Dergilerin Tasnifi:

Madde 51 — Dergiler münderecat ve muhtevalarına göre nev'i bakımından dört gruba ayrılmıştır:

I — FİKİR DERGİLERİ
- A) Siyasî ve içtimaî aktüalite dergileri,
- B) Herhangi bir meslek zümresine hitap etmediği halde cinsiyet, yaş gibi belirli bir grup gözeterek yayımlanan ve fikir yönü galip olan dergiler.

II — SANAT DERGİLERİ
(Güzel sanat olarak kabul edilen bütün sanatlar ile ilgili dergiler)

III — İLİM, TEKNİK ve MESLEK DERGİLERİ

IV — SPOR DERGİLERİ ve MAGAZİN ile SAİR MEVKUTELER.

Sahife sayı ve ölçüsü:

Madde 52 — 47 nçi maddede sözü edilen ilân ve reklâmları yayınlıyabilmek için sanat dergilerinin (15 günlüklere kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahi-elerinin yüzölçümü toplamı 0,90 metrekareden, daha fazla süre içinde yayınlanan sanat dergilerinin her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 1,35 metrekareden, diğer dergilerin (haftalıklara kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü toplamı 1,35 metrekareden ve daha fazla süre içinde yayınlananların sahifelerinin yüzölçümü toplamının 2,70 metrekareden az olmaması şarttır.

En az yayın hayatı süresi:

Madde 53 — İlk sayısında tesbit ettiği yayın zamanına uygunluğunu muhafaza etmek şartiyle, haftada bir ve daha sık ara ile yayınlananlar 12 sayı, onbeş günde bir yayınlananlar 9 sayı, aylık ve daha fazla süre içinde yayınlananlar 6 sayı çıktıktan sonra ilân ve reklâm alabilirler.

Yayınlarına bir sayı ara veren veya birkaçını tek sayıda toplamış olarak çıkan mevkutelere yeni yayınlanmış gibi işlem yapılır.

İlân dağıtım esasları:

Madde 54 — Yayınlanma usulü 195 sayılı Kanunun 43 üncü maddesinde gösterilen ilân ve reklâmların hangi dergilerde, hangi ölçülerde yayınlanacağını, Kurumun Şubesi bulunan yerlerde aşağıdaki esaslar dahilinde Basın İlân Kurumu Genel Müdürlüğü tayin eder Ancak, ilân veya reklâmın yayınlanacağı derginin seçilmesinde; şehir, dergi nev'i, fiilî satış, hitap ettiği okuyucu gibi hususlara ait isteklerini, ilân veya reklâmı veren Kuruma bildirebilir veya Kurumu dergi istihabında serbest bırakabilir.

Madde 55 — Kurumun şubesi bulunmıyan yerlerde ilân ve reklâmların yayınlanmasını aynı esaslara göre Valilikler düzenler.

Madde 56 — 47 nci maddede yazılı ilân ve reklâmlar, dergilerin dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (telif ücretleri dahil) için ödedikleri ücretler toplamı ve fiilî satışları gözönünde bulundurularak ilân veya reklâmı verenin istekleri de dikkate alınmak suretiyle aşağıdaki esaslar dairesinde dağıtılır:

I — Gruplar (nev'i bakımından) arasında yapılacak dağıtımda ilân veya reklâmı verenin isteği nazarı dikkate alınır.

II — Aynı grupa dahil dergiler arasında yapılacak dağıtımda:

a) Fiilî satış (aboneler dahil) bakımından birbirine yakın olanlar arasında eşitliğe riayet edilir.

b) Fiilî satış (aboneler dahil) bakımından emsaline nazaran bariz şekilde üstün olanlara ilân ve reklâmı verenlerin isteklerine göre daha fazla verilir.

c) Herhangi bir dergiye verilecek ilân veya reklâmın tutarı, ödediği ücretler toplamım geçemez.

Madde 57 — Kurumun ilân ve reklâmları fikir ve sanat dergilerine verilir. Bu maksatla, Kurumun yayınlanmasına aracı olmak ödevinde bulunduğu ilân ve reklâmların, Kurumun idaresine iştirak eden mevkutelere verilmesi sırasında alınacak komisyona, ilân ve reklâm istihkakları ayda (15.000) onbeş b'n liraya kadar olanlar için % 0,5, (15.000) onbeş bin lira ile (50.000) elli bin lira arasında olanlar için % 1 ve (50.000) elli bin liradan fazda olanlar için de % 2,5 eklenmek suretiyle tahsil edilecek paralardan bir fon teşkil edilir.

Madde 58 — Bu fondan fikir ve sanat dergilerine verilecek ilân ve reklâmlar, dergilerin emsal değerine göre hesaplanarak dağıtılır.

15 günde ve ayda bir yayınlanan dergilerin emsal değeri 2, haftalık dergilerin 3'tür. Fondan faydalanacak dergi adedi emsal değerleri ile çarpılarak, fonun kaça bölüneceği bulunur.

Madde 59 — Dergiler Basın İlân Kurumuna her ayın sonunda bir önceki aya ait icmal varakası gönderirler. Bu icmal varakasında her sayının fiili satışı (basla, bayie verilen, iadeler ve aboneler müfredatlı olarak gösterilmek şartiyle) dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (telif ücretleri dahil) için ödenen ücretler ayrı ayrı beyan edilir.

Basın İlân Kurumu icmal varakalarında bildirilen hususları her zaman kontrol ettirebilir. Yanlış beyanda bulunan dergiler hakkında 195 sayılı Kanunun 49 uncu maddesinin a bendi uygulanır.

(Basın - 12003. A - 7825) — 429

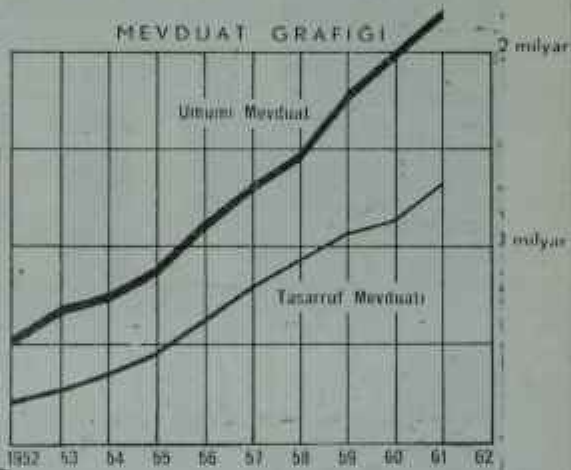
Güven

nasıl ölçülür?

Bir bankaya emanet edilen tasarrufların tutarı, o bankaya karşı gösterilen güvenin en kat'i delilidir. Türkiye İş Bankası, halkımızın en fazla güvendiği Bankadır. Çünkü, en fazla tasarruf mevduatı Türkiye İş Bankasındadır.

SİZ DE İş Bankasına güvenenlerin arasına katılınız. Tasarruflarınızı İş Bankasına yatırmakla, paranızı hem emniyet altına alır... hem de en iyi şekilde değerlendirirsiniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

UĞUR K.
Tasarruf fikri küçük yaşta
zihinlere yerleştirilmelidir
İSTİKBALİNİZ
VAKIFLAR BANKASINDAKI
TASARRUFLARINIZDIR
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI